

Publieksmonitor Klimaat en Energie

Rapportage meting 2023

M230895

Lieke Bos
Caress Ridder
Bram van der Lelij

26-1-2024

l.bos@motivaction.nl
c.ridder@motivaction.nl
b.vanderlelij@motivaction.nl

Inhoud

Achtergrond	3	Resultaten – Persoonlijke betrokkenheid	28
Doelstelling en hoofdvragen	4	Resultaten – Klimaatvriendelijke opties	36
Methode en opzet	5	Resultaten – Informatiebehoeften	45
Conclusies	6	Resultaten – Subgroepen	49
Leeswijzer	9	Bijlage – Resultaten regressieanalyse	59
Resultaten – Algemeen klimaatbewustzijn	10	Bijlage – Trendtabellen 2019, 2021, 2023	63
Resultaten – Verantwoordelijkheid	15	Bijlage – Digitaal toegankelijke tabellen	114
Resultaten – Klimaatbeleid	18	Bijlage – Onderzoekstechnische informatie	144

Achtergrond

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (hierna: EZK) heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd onder Nederlandse burgers naar hun kennis, houding en gedrag op het gebied van energie en klimaat.

Het kabinet wil dat de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 is teruggebracht met ten minste 55% ten opzichte van 1990. In 2050 moet er vrijwel geen enkele uitstoot meer zijn. Om de klimaatdoelen van 2030 te halen heeft minister Jetten op 25 april 2023 extra maatregelen aangekondigd.

Deze maatregelen hebben gevolgen voor bedrijven, overheden en burgers. Om effectief te zijn is het onder meer nodig dat er draagvlak is bij Nederlanders voor beleidsmaatregelen en dat zij bereid en in staat zijn in hun dagelijks leven mee te gaan in de transitie. Dit onderzoekt EZK sinds 2019 in

de Publieksmonitor Klimaat en Energie. Na metingen in 2019 en 2021 wil EZK nu jaarlijks gaan meten. Dit rapport betreft de meting van 2023.

Sinds de laatste meting zijn er veel (inter)nationale ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op het draagvlak voor het klimaatbeleid en de manier waarop Nederlanders in hun dagelijkse leven omgaan met de transitie. Zo is de beschikbaarheid van aardgas minder vanzelfsprekend geworden en de prijs van gas hoger en volatieler door de gevolgen van de Russische inval in Oekraïne en het dichtdraaien van de gaskraan in Groningen. Dit heeft onder meer geleid tot een efficiënter gebruik van aardgas door Nederlanders.

De resultaten van de monitor zullen op de volgende wijzen worden toegepast:

- Ontwikkeling/bijsturing van de communicatiestrategie over klimaat en

energie en input voor de publiekscampagne ‘Zet ook de knop om’.

- Optimaliseren van de communicatie gericht op de diverse publieksgroepen.
- Input voor zowel nieuw beleid als het bijstellen van bestaand beleid.

Doelstelling en hoofdvragen monitor

Doelstelling:

1. *Inzicht krijgen in ontwikkelingen in de beleving van de transitie op het gebied van klimaat en energie bij Nederlanders.*
2. *EZK en andere betrokken ministeries concrete aanknopingspunten aanreiken voor beleidsontwikkeling, doelgroepencommunicatie en gedragsbeïnvloeding, gericht op het zoveel mogelijk verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en het zo tegengaan van klimaatverandering.*

Hoofdvragen:

- Wat is het algemeen klimaatbewustzijn van Nederlanders?
- Wie vinden zij verantwoordelijk voor het tegengaan van klimaatverandering?
- Hoe staan zij tegenover het klimaatbeleid van de overheid in Nederland?
- In hoeverre zijn zij persoonlijk betrokken bij het maken van (meer) klimaatvriendelijke keuzes?
- Hoe gaan zij om met concrete handelingsperspectieven (maatregelen, gedrag) voor meer klimaatvriendelijkheid?
- Welke informatiebehoefte hebben zij?
- Welke factoren zijn van invloed op hun motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken?
- Welke verschillen zijn hierin over de tijd en tussen groepen?

Methoden en opzet

Doelgroep, steekproef en representativiteit

Het onderzoek is online uitgevoerd onder het ISO-26362-gecertificeerde panel van Motivaction: Stempunt. Voor het onderzoek hebben we twee representatieve steekproeven getrokken van in totaal $n=2.681$ Nederlanders tussen 16 en 80 jaar. Beide steekproeven zijn na statistische weging representatief voor opleiding, leeftijd, geslacht, regio (Nielsen), sociaal milieu (segmenten van de bevolking met een specifieke waardenoriëntatie en kijk op het dagelijks leven) en combinaties tussen deze kenmerken. Als ijkbestand zijn we uitgegaan van de Gouden Standaard van het CBS, en voor de verdeling van waardenoriëntaties onze eigen tweejaarlijkse schriftelijke Mentality-metingen.

Vragenlijst en dataverzameling

De vragenlijst is in samenwerking met betrokkenen bij EZK opgesteld. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een online vragenlijst van ruim 60 vragen. Deze vragen zijn deels herhaald uit onze eerdere meting van 2021, aangepast of helemaal nieuw in 2023.

Om de belasting voor de respondent niet te zwaar te maken, zijn de vragen over de twee steekproeven verdeeld: groep A bestaat uit 1.345 deelnemers en groep B bestaat uit 1.336 deelnemers. Bij de grafieken en tabellen is aangegeven aan welke groep de specifieke vraag is gesteld. Een deel van de vragen is aan beide groepen gesteld; dan staat aangegeven dat de vraag aan 'allen' is voorgelegd.

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 1 en 9 november 2023, een paar weken voor de Tweede Kamerverkiezingen (van 22 november 2023).

Conclusies en samenvatting (1/3)

Klimaatbewustzijn - klimaatverandering baart de meeste Nederlanders zorgen, maar het tegengaan heeft voor een minderheid topprioriteit

- Circa zes op de tien Nederlanders maken zich zorgen over klimaatverandering, de huidige toestand van het klimaat en de wereld die wij achterlaten aan toekomstige generaties.
- Ongeveer vier op de tien denken dat we nog op tijd zijn iets te doen tegen klimaatverandering.
- Het thema 'energie en klimaat' komt op een gedeelde vijfde plaats als het gaat om gebieden waar dringend verandering op moet komen in Nederland. Gezondheids- en ouderenzorg, wonen, immigratie en integratie en omgangsvormen worden belangrijker gevonden.
- Nederlanders zien vooral watertekort, wateroverlast en hitte in steden als negatieve gevolgen in Nederland van de verdere opwarming van de aarde.
- Gemiddeld gezien denken Nederlanders dat 32% van het totale energieverbruik in Nederland afkomstig is van duurzame energie, terwijl dit in werkelijkheid veel lager ligt (in 2022 rond de 15%).

Verantwoordelijkheid - (grote) bedrijven en overheid worden het meest verantwoordelijk gehouden voor het tegengaan van klimaatverandering

- Nederlanders zien grote bedrijven en de overheid nog steeds als partijen met de meeste verantwoordelijkheid voor het tegengaan van klimaatverandering.
- Maar de mate waarin zij burgers ook verantwoordelijk vinden, is wel hoger dan in 2021: 41% vindt burgers 'zeer' verantwoordelijk (was 37%) en 37% vindt zichzelf 'zeer' verantwoordelijk (was 31%).
- Nederlanders schatten hun eigen prestaties hoger in dan die van anderen. Zij vinden dat zij zich meer inzetten voor het tegengaan van klimaatverandering dan de overheid, medeburgers en met name (grote) bedrijven. (Deze bevinding sluit aan bij het bekende psychologische mechanisme dat mensen hun eigen prestaties en vermogen overschatten, ook wel het Lake Wobegon-effect genoemd).

Conclusies en samenvatting (2/3)

Klimaatbeleid – helft bevolking wil een intensiever klimaatbeleid, waarbij het principe ‘de vervuiler betaalt’ de meeste steun krijgt

- De helft van de Nederlanders staat positief tegenover het nemen van maatregelen door de overheid om klimaatverandering tegen te gaan, terwijl 14% hier negatief tegenover staat.
- De meeste mensen zien Nederland als Europese middenmoot op het gebied van het terugdringen van CO₂-uitstoot; ongeveer een kwart schat Nederland in de voorhoede, een toename ten opzichte van 2021.
- De helft vindt dat de overheid (veel) meer maatregelen moet gaan nemen om klimaatverandering tegen te gaan, terwijl twee op de tien juist minder maatregelen wil nemen.
- Voor het laten bijdragen van burgers en bedrijven aan het tegengaan van klimaatverandering wordt het beleidsprincipe ‘de vervuiler betaalt’ het meest rechtvaardig gevonden. Dit principe wordt ook het vaakst gezien als een centraal uitgangspunt van het huidige klimaatbeleid van de overheid.
- Ongeveer de helft is voorstander van financiële overheidsmaatregelen – het belonen van klimaatvriendelijk gedrag en beprezen van vervuilend gedrag – om klimaatverandering tegen te gaan.

Persoonlijke betrokkenheid – persoonlijke motivatie voor klimaatvriendelijke keuzes en kennis van gedragsopties toegenomen sinds 2021

- Ruim een kwart van de Nederlanders plaatst natuur, milieu en klimaat in hun top 3 van aspecten die meespelen bij de keuzes die zij maken in hun leven.
- Bijna vier op de tien Nederlanders zijn (zeer) gemotiveerd om klimaatvriendelijke keuzes te maken. De motivatie is licht toegenomen ten opzichte van 2021.
- Een kleine meerderheid denkt zelf bij te kunnen dragen aan verduurzaming. Nederlanders weten ook vaker dan in 2021 wat zij zelf kunnen doen om klimaatverandering tegen te gaan. Op de gebieden spullen kopen, reizen, eten en wonen denken circa drie tot vier op de tien Nederlanders (heel) veel impact te kunnen maken door andere keuzes te maken.
- Nederlanders hebben iets vaker dan in 2021 het idee dat mensen in hun omgeving keuzes maken die beter zijn voor het klimaat.

Conclusies en samenvatting (3/3)

Klimaatvriendelijke opties – meer woningen geïsoleerd in afgelopen twee jaar en motivatie dit alsnog te doen toegenomen

- Veel Nederlanders hebben in de afgelopen twee jaar hun huis verder verduurzaamd. Zij hebben nu vaker dan in 2021 tochtstrips, een waterbesparende douchekop, dakisolatie, zonnepanelen, radiatorfolie en vloerisolatie. De energiecrisis heeft hierbij waarschijnlijk een rol gespeeld.
- Tegelijkertijd is er ook nog veel potentie voor verdere verduurzaming, onder meer op het gebied van minder vlees en zuivel gebruiken.
- De motivatie voor isolatie is groot: circa de helft van degenen die isolatiemaatregelen nog niet (volledig) hebben uitgevoerd, zijn daartoe wel gemotiveerd. Dit is de afgelopen twee jaar ook toegenomen.
- Financiële overwegingen vormen de voornaamste drempel of trigger om een warmtepomp, zonnepanelen of dakisolatie te plaatsen.

Informatiebehoefte - interesse in onder meer financiële informatie en (persoonlijke) adviezen, liefst van de overheid

- Een kwart van de Nederlanders heeft interesse in de kosten van verduurzamingsmaatregelen en in subsidiemogelijkheden. Eveneens een kwart wil graag tips en adviezen over hoe zij duurzamer kunnen leven en persoonlijk advies op maat.
- De gemeente en de Rijksoverheid zijn de meest gewenste partijen om informatie over klimaatvriendelijke maatregelen van te ontvangen.
- Drie op de tien Nederlanders wil het liefst informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ontvangen via websites.

Beïnvloeders van motivatie – met name bezorgdheid en verantwoordelijkheidsgevoel bepalen motivatie tot klimaatvriendelijke keuzes

- Uit aanvullende analyses (zie de bijlage) blijkt dat bezorgdheid en verantwoordelijkheidsgevoel de meeste invloed hebben op de motivatie tot duurzaam gedrag. Naarmate meer mensen bezorgd zijn en zich verantwoordelijk voelen, neemt hun motivatie tot klimaatvriendelijke keuzes toe.
- Twee andere factoren die een grote rol spelen zijn het belang dat mensen hechten aan natuur, milieu en klimaat en de mate waarin zij het gevoel hebben met hun gedrag bij te kunnen dragen aan het tegengaan van klimaatverandering. Als beide zaken op een hoger niveau liggen, dan ligt de motivatie tot duurzame keuze ook op een hoger niveau.

Leeswijzer

In dit rapport staan de resultaten van 2023 centraal. De resultaten worden visueel getoond in grafieken en tabellen. Boven de grafieken staat aan wie de vragen zijn gesteld. Dit kan bijvoorbeeld 'allen' betreffen (Nederlanders van 16 tot en met 80 jaar uit beide steekproeven), respondenten uit groep A of groep B (Nederlanders van 16 tot en met 80 jaar uit de betreffende steekproef) of een specifieke subgroep, zoals respondenten die een bepaalde gedragsoptie nog niet uitvoeren. Zie ook methode en opzet voor een nadere toelichting bij de steekproeven.

Dit onderzoek is deels een herhaling van de Publieksmonitor Klimaat en Energie 2021. In het rapport is daarom aandacht besteed aan verschillen tussen 2021 en 2023. Er is met pijltjes bij de resultaten van 2023 aangegeven als resultaten significant hoger of lager zijn dan in 2021 .

In tekst wordt kort de vergelijking beschreven met 2021. De vergelijking staat tekstueel in de blauwe blokken (zie het voorbeeld hieronder).

 Vergelijking 2023 met 2021.

Geaggregeerde percentages (bijvoorbeeld de som van de percentages 'Heel belangrijk' en 'Belangrijk') die in tekst genoemd worden, kunnen soms iets (1 procentpunt) afwijken van de som van de onderliggende percentages in de grafiek. Dit komt door afrondingsverschillen.

De resultaten van de regressieanalyse (die aantoont welke factoren van invloed zijn op de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken) zijn opgenomen in de bijlage.

Digitale toegankelijkheid

Dit rapport is digitaal toegankelijk gemaakt. Raadpleeg voor de informatie uit grafieken de digitaal toegankelijke tabellen in de bijlage.

Resultaten – Algemeen klimaatbewustzijn

Het thema 'energie en klimaat' komt op een gedeelde vijfde plaats als het gaat om gebieden waar dringend verandering op moet komen in Nederland

Op welke van onderstaande gebieden vind je dat er het meest dringend veranderingen moeten komen in Nederland (maximaal 3 antwoorden mogelijk)?

(Basis - Groep A, n=1.345)

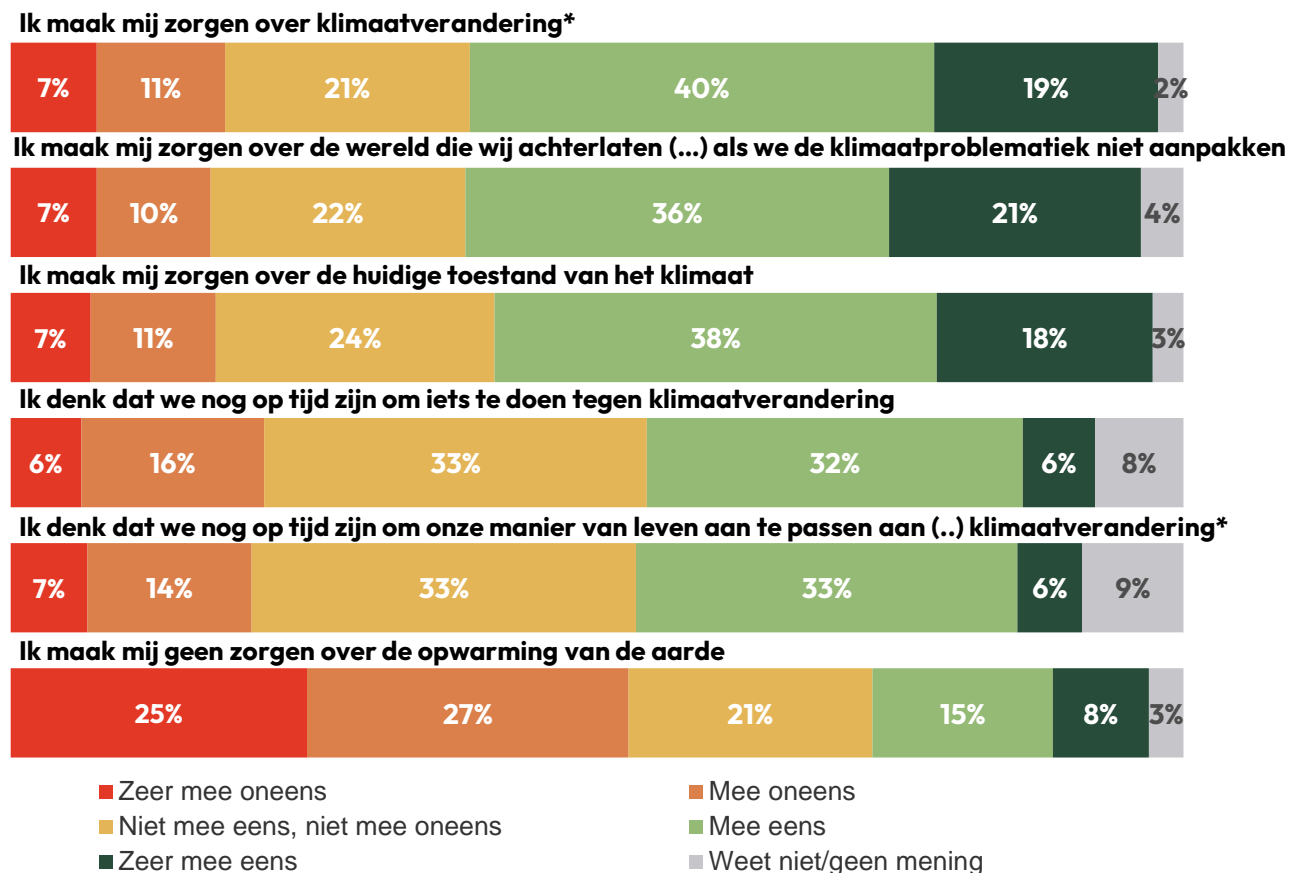
N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Circa zes op de tien Nederlanders maken zich zorgen over klimaatverandering, de huidige toestand van het klimaat en de wereld die wij achterlaten aan toekomstige generaties; ongeveer vier op de tien denken dat we nog op tijd zijn iets te doen tegen klimaatverandering

Dit beeld is vergelijkbaar met 2021.

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent?

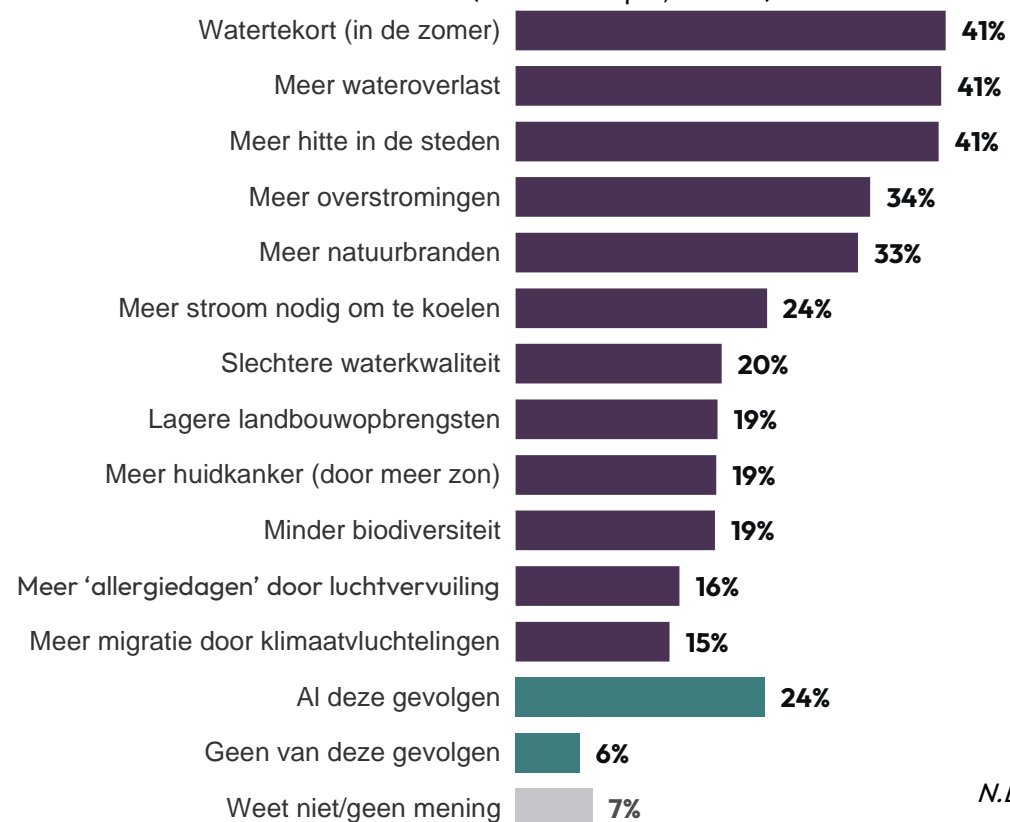
(Basis - Groep A, n=1.345)

*Deze stellingen zijn toegevoegd in 2023 en kunnen daarom niet worden vergeleken.

Nederlanders zien vooral watertekort, wateroverlast en hitte in steden als negatieve gevolgen in Nederland van de verdere opwarming van de aarde

Met welke gevolgen denk je dat we in Nederland te maken krijgen als de aarde verder opwarmt? (Meerdere antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep B, n=1.336)

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

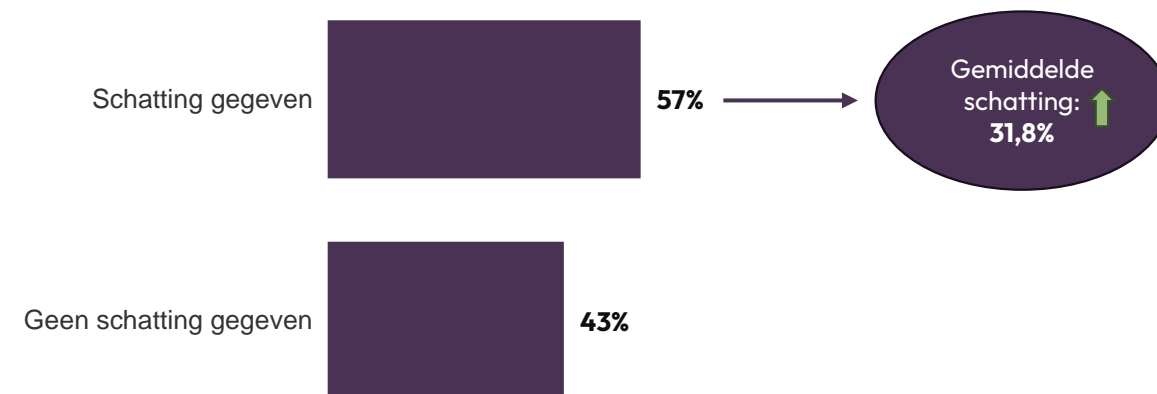
Gemiddeld gezien denken Nederlanders dat 32% van het totale energieverbruik in Nederland afkomstig is van duurzame energie

Ter vergelijking: in 2022 was volgens het CBS in werkelijkheid maar 15% van het totale energiegebruik in Nederland duurzaam opgewekt.

43% van de Nederlanders wist overigens geen inschatting te geven van het aandeel duurzame energie.

Als je kijkt naar het totale energieverbruik in Nederland, hoeveel procent daarvan denk je dat van duurzame energie afkomstig is?

(Basis - allen, n=2.681)

🕒 Ten opzichte van 2021, denken Nederlanders dat het percentage duurzame energie is toegenomen. In 2021 werd het percentage duurzame energie op gemiddeld 26,2% geschat. Toen rekenden we in de toelichting bij de vraag biomassa overigens nog mee, wat we per 2023 niet meer doen.

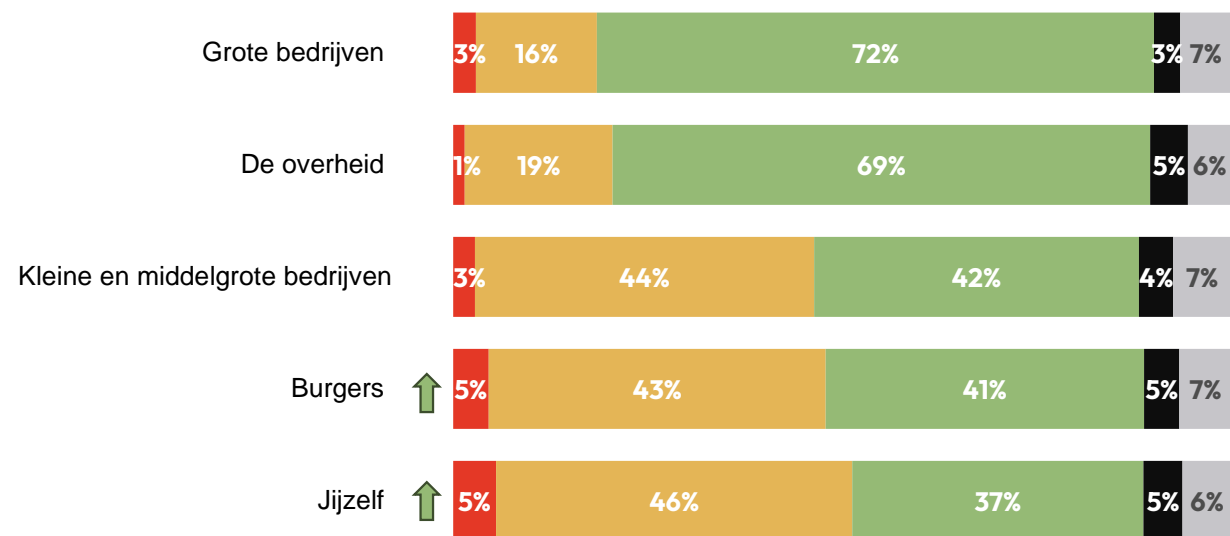
Resultaten – Verantwoordelijkheid

Nederlanders zien grote bedrijven en de overheid nog steeds als partijen met de meeste verantwoordelijkheid voor het tegengaan van klimaatverandering, maar eigen verantwoordelijkheid burgers wordt nu vaker gezien dan in 2021

🕒 *Vergeleken met 2021 worden burgers vaker als 'zeer' verantwoordelijk gezien (41% vs. 37%). Ditzelfde geldt voor de verantwoordelijkheid die Nederlanders toekennen aan zichzelf (37% vs. 31%).*

In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering?

(Basis - Groep A, n=1.345)

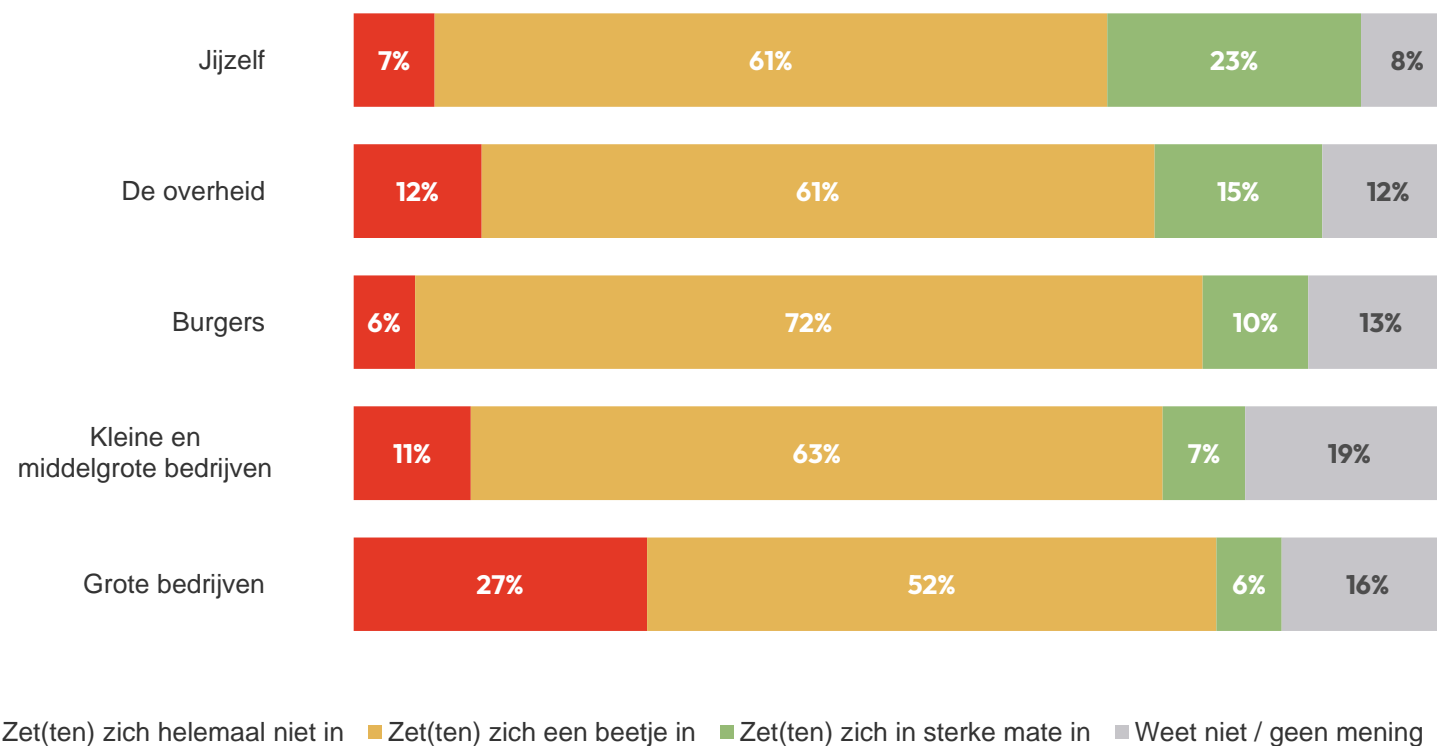

- Helemaal niet verantwoordelijk
- Een beetje verantwoordelijk
- Zeer verantwoordelijk
- Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden
- Weet niet / geen mening

Nederlanders vinden dat zij zich zelf meer inzetten voor het tegengaan van klimaatverandering dan de overheid, medeburgers en met name (grote) bedrijven

In hoeverre vind jij dat de volgende partijen in Nederland zich daadwerkelijk inzetten om klimaatverandering tegen te gaan?
(Basis - Groep A, n=1.345)

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

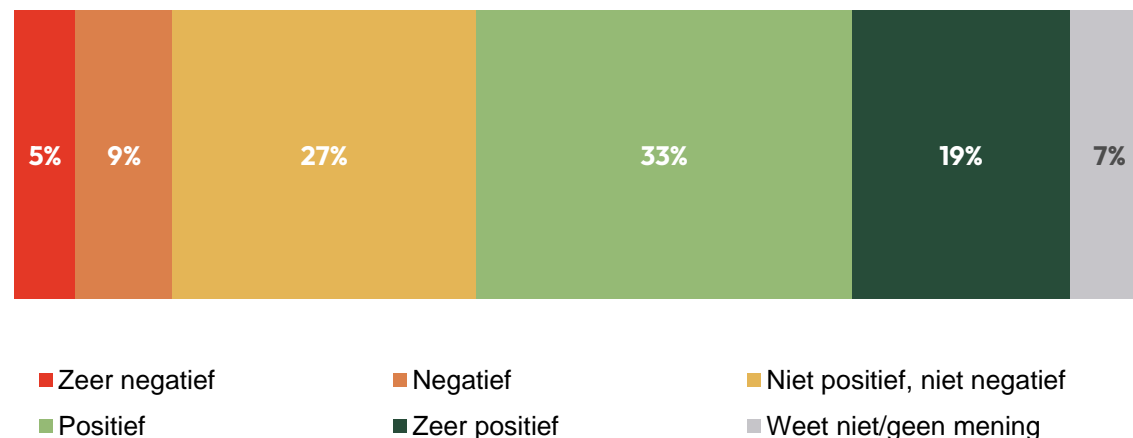

Resultaten – Klimaatbeleid

De helft van de Nederlanders staat positief tegenover het nemen van maatregelen door de overheid om klimaatverandering tegen te gaan, 14% staat hier negatief tegenover

 Dit beeld is onveranderd t.o.v. 2021.

Los van het huidige beleid, in hoeverre vind je het positief of negatief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan?
(Basis - Groep A, n=1.345)

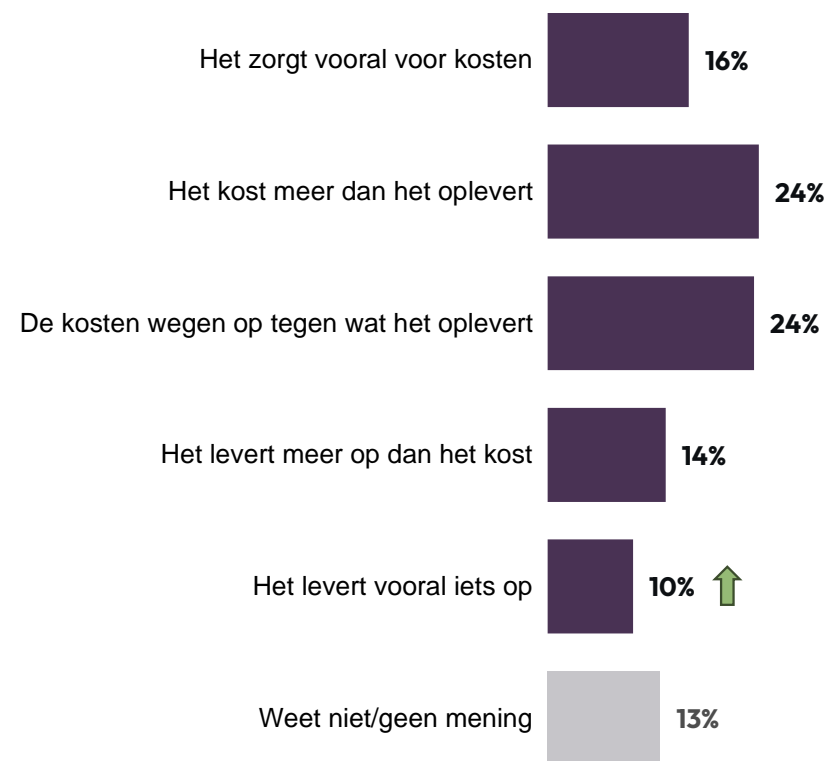

Vier op de tien Nederlanders denken dat maatregelen die klimaatverandering tegengaan meer kosten dan opleveren voor Nederland, een kwart denkt juist dat die meer opleveren dan kosten

🔄 *Vergeleken met 2021 zijn er meer mensen die denken dat de maatregelen vooral iets opleveren (10% vs. 6%).*

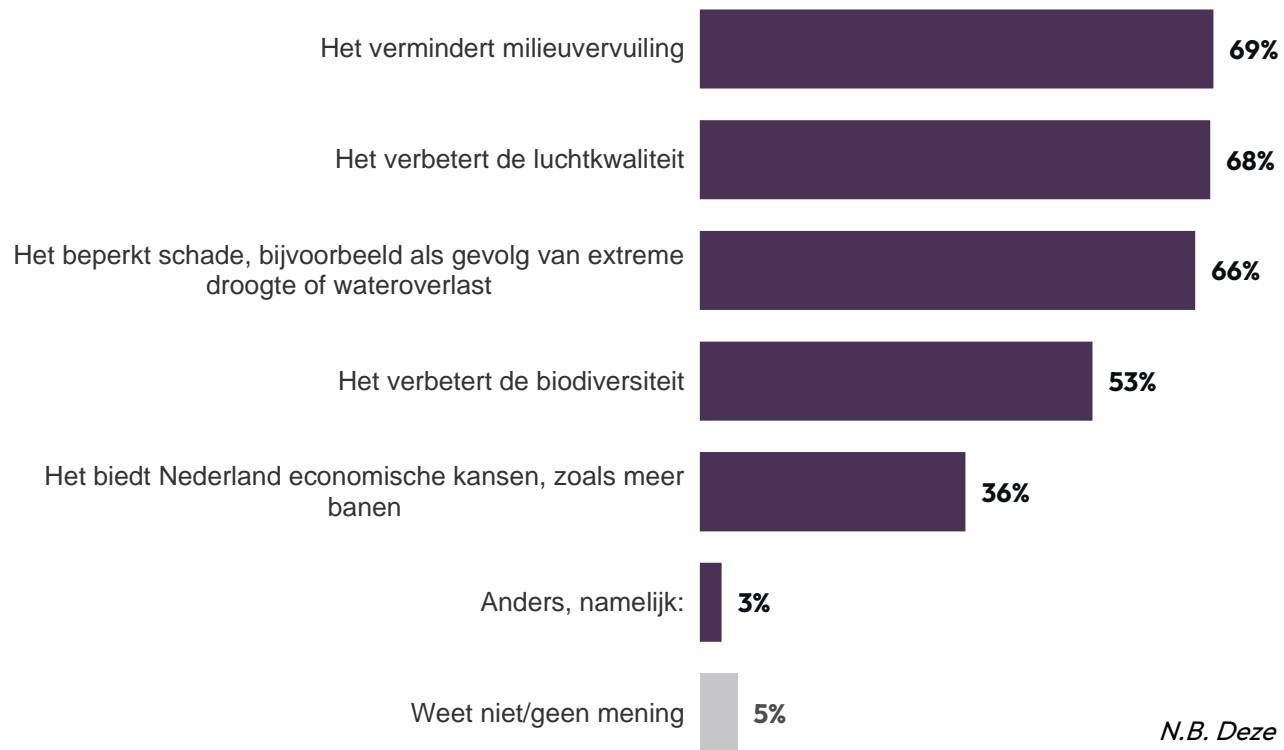
Denk je dat maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan vooral iets kosten of vooral iets opleveren voor Nederland?

(Basis - Groep A, n=1.345)

Ongeveer twee derde van de mensen die denken dat de maatregelen iets opleveren, denkt dat dit milieuvervuiling vermindert, de luchtkwaliteit verbetert en schade beperkt

Je geeft aan dat je denkt dat maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan Nederland (ook) iets opleveren. Waar denk je aan? (Meerdere antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep A, denkt dat maatregelen iets opleveren, n=642)

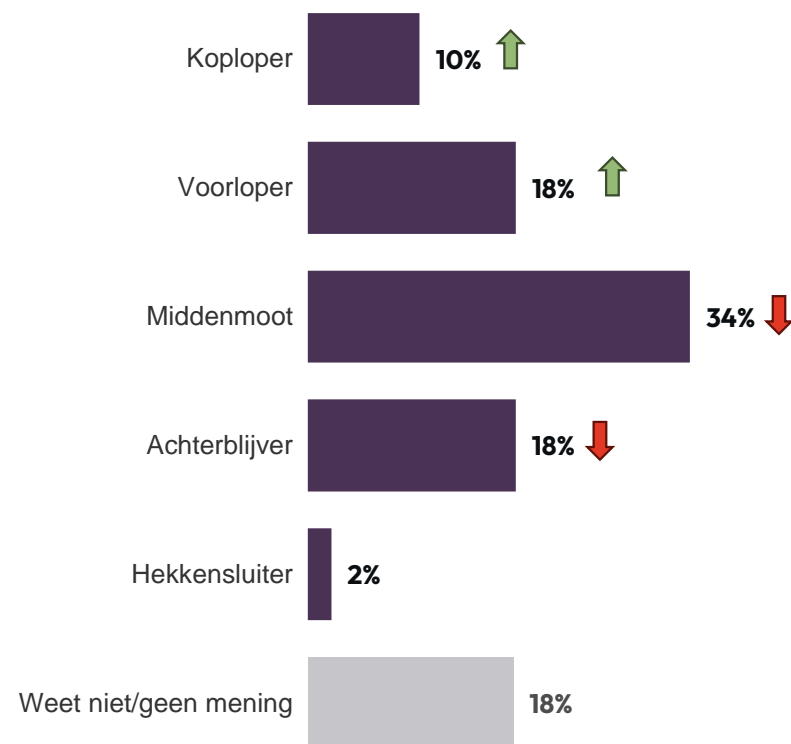
N.B. Deze vraag is aangepast in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Meeste mensen zien Nederland als Europese middenmoot op het gebied van het terugdringen van CO2-uitstoot; ongeveer een kwart schat Nederland in de voorhoede, een toename ten opzichte van 2021

🔄 *Vergeleken met 2021 vinden meer mensen Nederland een voorloper (18% vs. 11%) of een koploper (10% vs. 6%).*

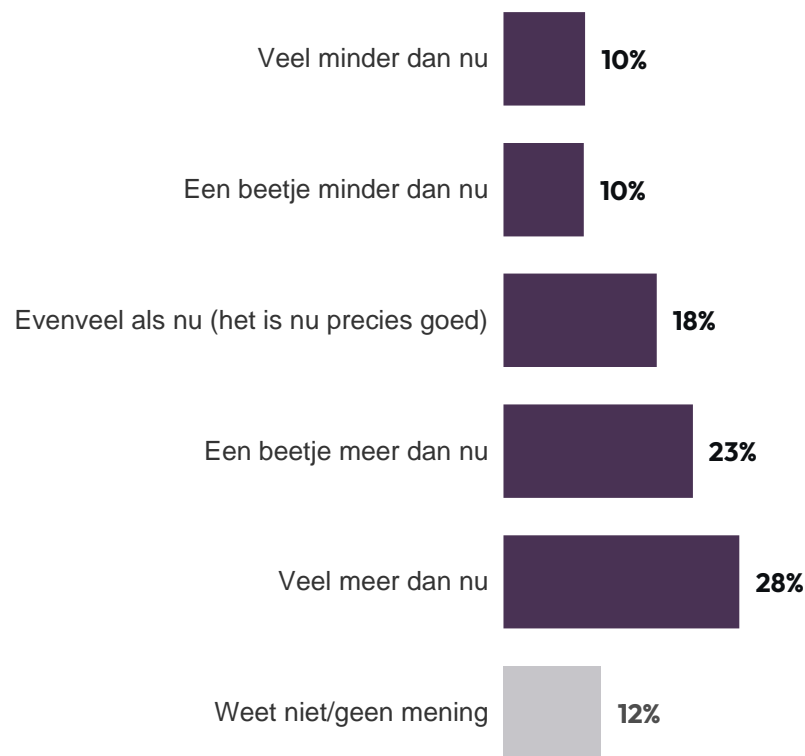
Hoe denk jij dat Nederland het binnen Europa doet op het gebied van het terugdringen van CO2-uitstoot? Nederland is...

(Basis - allen, n=2.681)

De helft van de Nederlanders vindt dat de overheid (veel) meer maatregelen moet gaan nemen om klimaatverandering tegen te gaan, twee op de tien wil juist minder maatregelen

In hoeverre vind je dat de overheid meer of minder maatregelen moet gaan nemen om klimaatverandering tegen te gaan?
(Basis - Groep B, n=1.336)

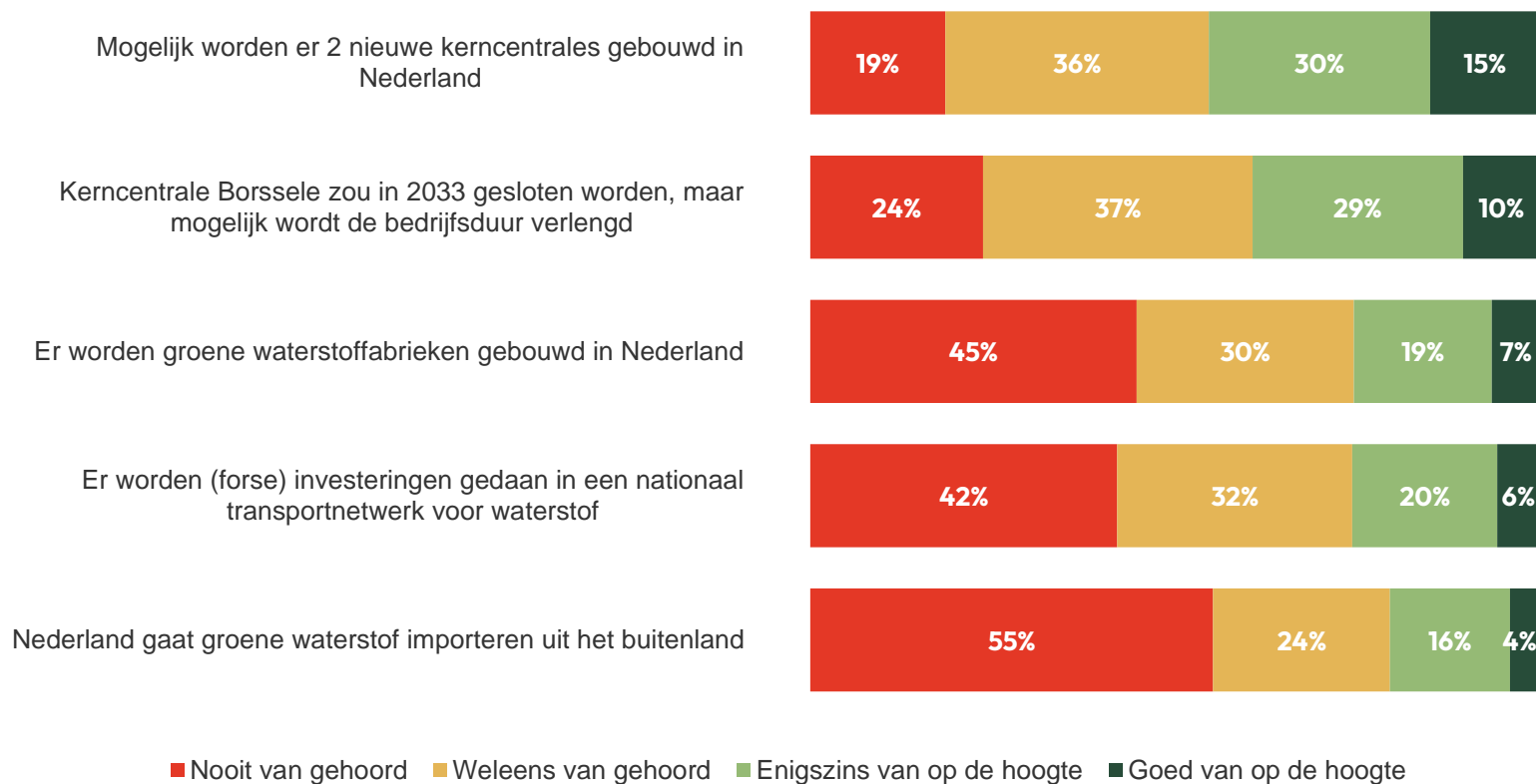

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Een minderheid is op de hoogte van enkele (mogelijke) specifieke nieuwe klimaatmaatregelen van de rijksoverheid; de mogelijke bouw van 2 nieuwe kerncentrales is het bekendst

In hoeverre ben je op de hoogte van de volgende (mogelijke) maatregelen in het klimaatbeleid van de overheid?

(Basis- Groep B, n=1.336)

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Voor het laten bijdragen van burgers en bedrijven aan het tegengaan van klimaatverandering wordt het beleidsprincipe ‘de vervuiler betaalt’ het meest rechtvaardig gevonden

De voorgelegde - aan het WRR-rapport ‘Rechtvaardigheid in Klimaatbeleid’ ontleende - beleidsprincipes zijn als volgt toegelicht:

- **De vervuiler betaalt:** wie zelf meer klimaatschade veroorzaakt, moet meer bijdragen
- **De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten:** iedereen moet bijdragen naar financiële draagkracht
- **De verduurzamer belonen:** wie zelf actief verduurzaamt, moet daarvoor beloond worden (bijv. via subsidie of lagere belastingen)
- **Kwetsbaren ontzien:** mensen met weinig inkomen en vermogen, hoeven minder bij te dragen
- **Wie profiteert, betaalt ook meer:** wie zelf meer profiteert van het tegengaan van klimaatverandering (bijv. een lagere energierekening hebben door een beter geïsoleerde woning), moet meer bijdragen
- **Eigen verantwoordelijkheid:** bijdragen (zoals het verduurzamen van je huis) moeten worden overgelaten aan ieders eigen verantwoordelijkheid
- **Maximale opbrengst:** dat wat klimaatverandering het meest tegengaat, moet gedaan worden, ook als sommigen daardoor (veel) meer moeten bijdragen
- **Bestaande rechten respecteren:** als eerdere rechten, aankopen of investeringen (bijv. net aangeschafte cv-ketels) hun waarde verliezen door klimaatbeleid, dan moet men daarvoor gecompenseerd worden
- **Gelijke monniken, gelijke kappen:** iedereen moet evenveel bijdragen

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Wat vind je de meest rechtvaardige manier(en) om burgers en bedrijven een bijdrage te vragen aan het tegengaan van klimaatverandering in Nederland?

(Maximaal 3 antwoorden mogelijk)

(Basis - Groep B, n=1.345)

Het principe 'de vervuiler betaalt' wordt ook het vaakst gezien als centraal principe in het huidige klimaatbeleid van de overheid

Welke van de uitgangspunten denk jij dat het meest centraal staan in het klimaatbeleid van de overheid? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep A, n=1.345)

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Financiële overheidsmaatregelen (belonen van klimaatvriendelijk gedrag en bestraffen van vervuilend gedrag) kunnen op meeste steun van de bevolking rekenen, ongeveer de helft is daar voorstander van

Wat vind je dat de overheid moet doen om klimaatverandering zoveel mogelijk tegen te gaan?
(Maximaal 3 antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep A, n=1.345)

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

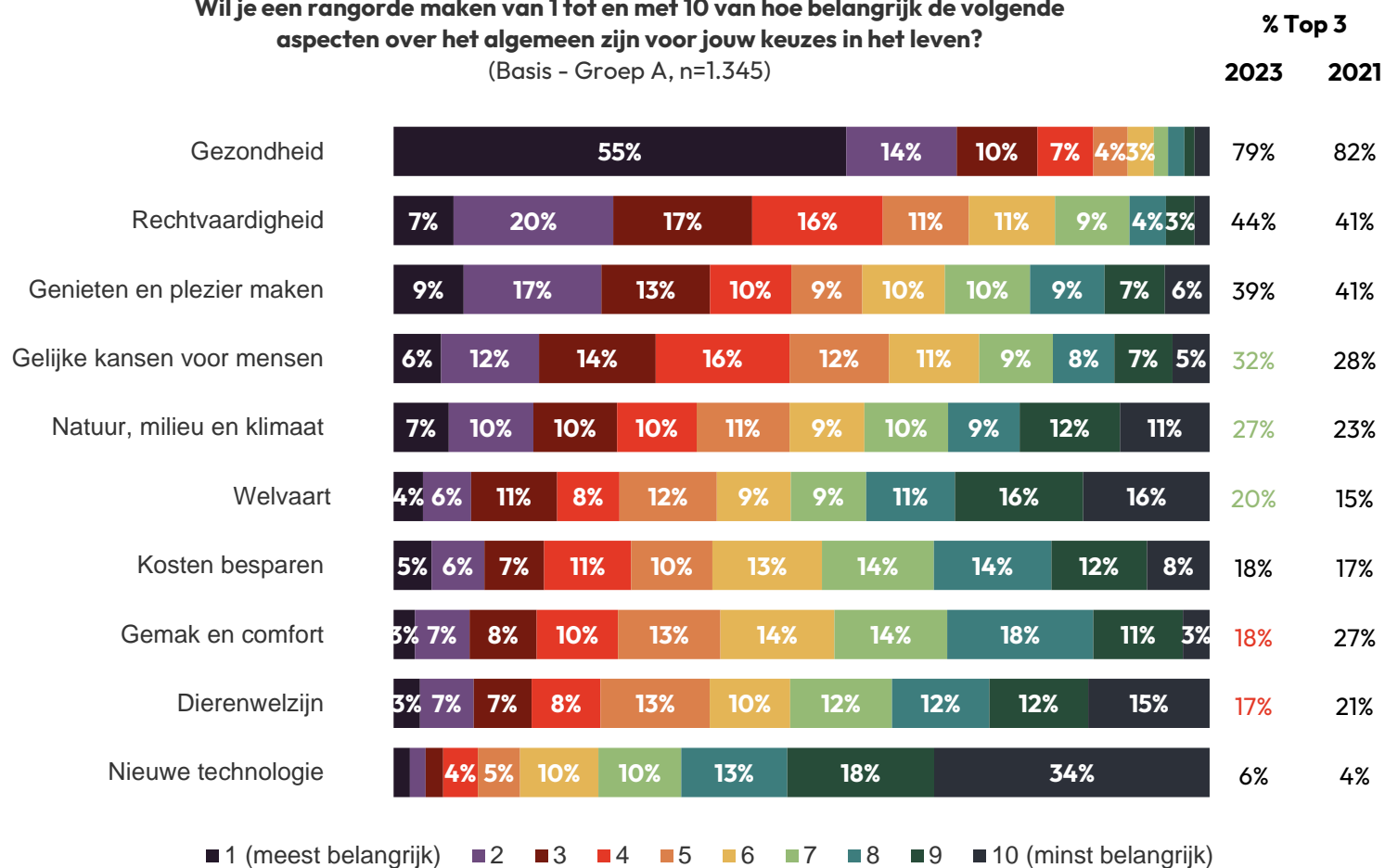
Resultaten – Persoonlijke betrokkenheid

Gezondheid is veruit het belangrijkste aspect waar Nederlanders levenskeuzes op baseren; natuur, milieu en klimaat worden minder belangrijk gevonden

↻ *Vergeleken met 2021, zijn de thema's 'gelijke kansen voor mensen', 'natuur, milieu en klimaat', en 'welvaart' belangrijker geworden bij levenskeuzes. 'Gemak en comfort' en 'dierenwelzijn' zijn minder belangrijk geworden.*

Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

(Basis - Groep A, n=1.345)

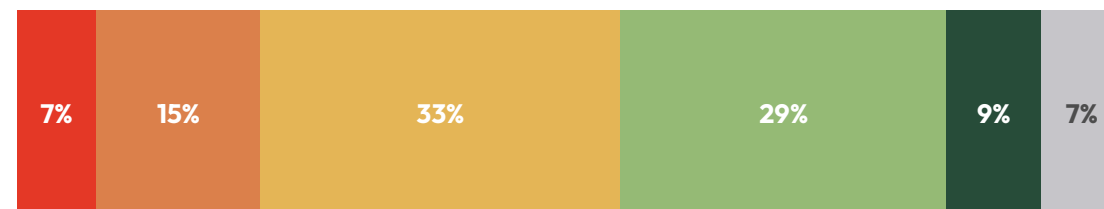
N.B. In verband met de leesbaarheid worden percentages ≤2% niet weergegeven in de grafiek.

Bijna vier op de tien Nederlanders zijn (zeer) gemotiveerd om klimaatvriendelijke keuzes te maken; dit is een kleine toename ten opzichte van 2021

🕒 *Ten opzichte van 2021 zijn nu meer Nederlanders gemotiveerd om klimaatvriendelijke keuzes te maken (nu 38% in grote of zeer grote mate, toen 35%).*

In hoeverre voel jij je gemotiveerd om, binnen jouw mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan?

(Basis - allen, n=2.681)

- In zeer kleine mate of helemaal niet
- In kleine mate
- Niet in grote / niet in kleine mate
- In grote mate
- In zeer grote mate
- Weet niet / geen mening

Vier op de tien voelen zich medeverantwoordelijk voor CO2-uitstoot en laten duurzaamheid meewegen in hun keuzes

⌚ Ondanks de gestegen motivatie van Nederlanders om duurzamere keuzes te maken (zie vorige pagina), zijn er geen veranderingen in het belang dat duurzaamheid speelt in de keuzes die mensen maken en het verantwoordelijkheidsgevoel over de CO2-uitstoot. Dit beeld wijkt namelijk niet af t.o.v. 2021.

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent?

(Basis - allen groep A, n=1.345)

Duurzaamheid speelt een belangrijke rol in de keuzes die ik maak

Ik voel me medeverantwoordelijk voor de uitstoot van CO2

- Zeer mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens, niet mee oneens
- Mee eens
- Zeer mee eens
- Weet niet / geen mening

Kleine meerderheid denkt zelf bij te kunnen dragen aan verduurzaming; Nederlanders weten ook vaker dan in 2021 wat zij zelf kunnen doen om klimaatverandering tegen te gaan

🕒 Ten opzichte van 2021 zijn er nu meer mensen die aangeven dat zij wél een idee hebben wat ze kunnen doen om klimaatverandering tegen te gaan (53% (zeer) oneens met de stelling 'ik heb geen idee wat ik kan doen om klimaatverandering tegen te gaan' vs. 48% in 2023).

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent?
(Basis - allen, n=2.681)

- Zeer mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens, niet mee oneens
- Mee eens
- Zeer mee eens
- Weet niet / geen mening

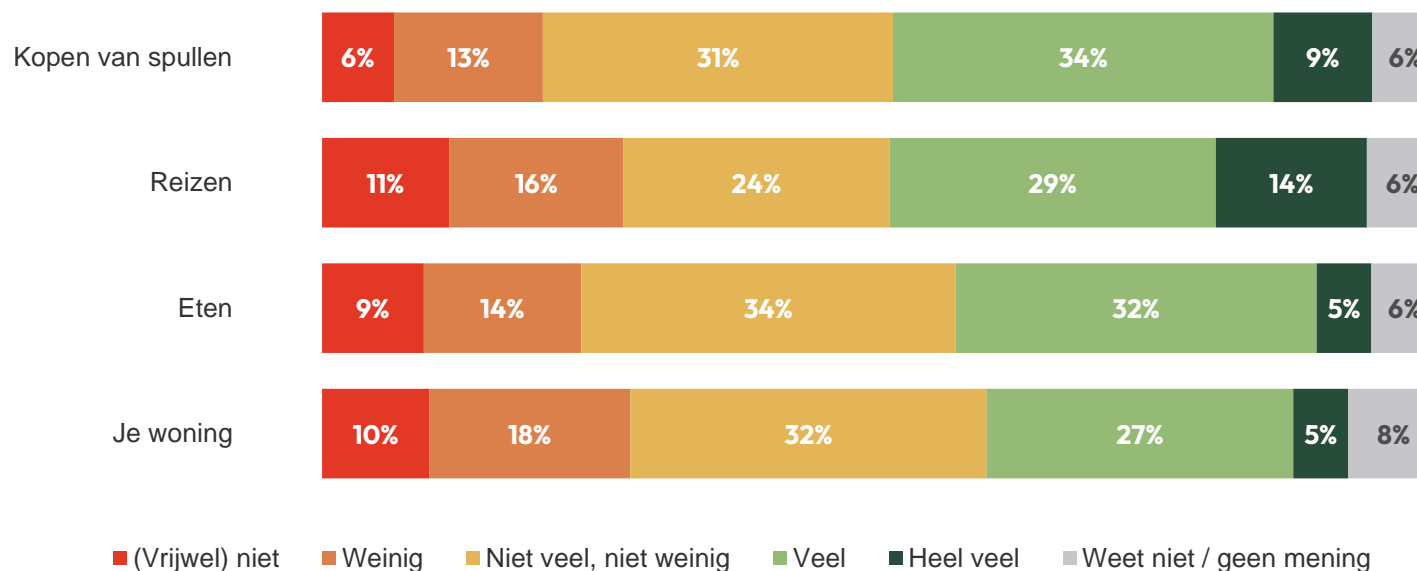
*Deze stelling is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

* = nieuw in 2023

Circa drie tot vier op de tien Nederlanders denken (heel) veel impact te kunnen maken met andere keuzes op het gebied van spullen kopen, reizen, eten en wonen

In hoeverre denk jij dat je door andere keuzes te maken dan je nu doet op de volgende gebieden kunt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering?
(Basis – allen groep A, n=1.345)

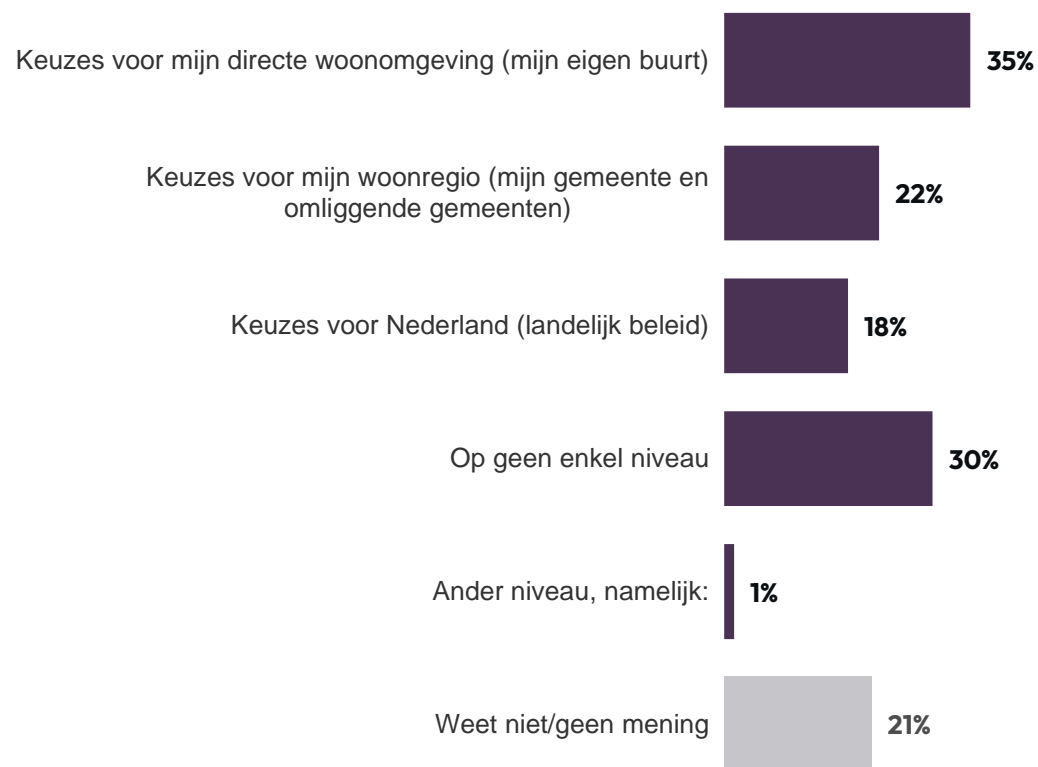

N.B. Deze vraag is toegevoegd in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Nederlanders overwegen eerder betrokken te zijn bij energieprojecten in eigen buurt dan landelijk; 30% wilt op geen enkel niveau betrokken zijn

Op welk(e) niveau(s) zou jij (misschien) betrokken willen zijn bij de keuzes op het gebied van energieprojecten? (Meerdere antwoorden mogelijk)

(Basis - Groep B, n=1.336)

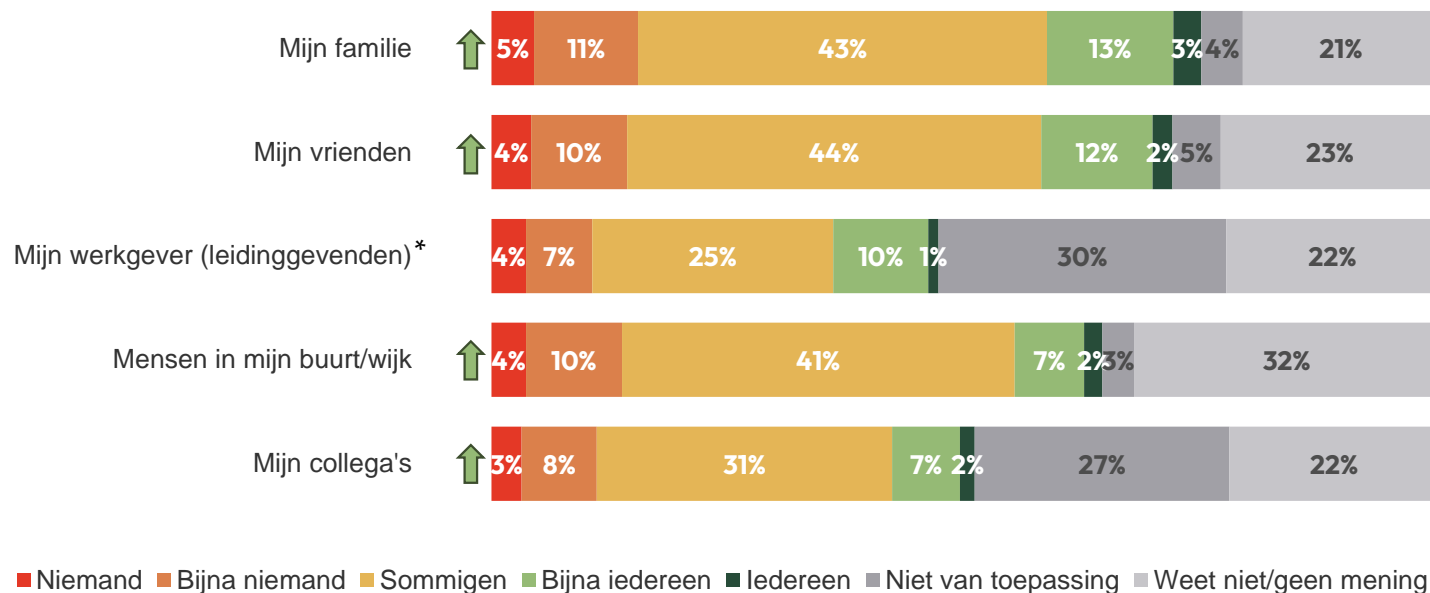

N.B. De basis van deze vraag is veranderd in 2023 (in 2021 stelden we de vraag alleen aan mensen die eerder aangaven betrokken te willen zijn) en kan daarom niet worden vergeleken.

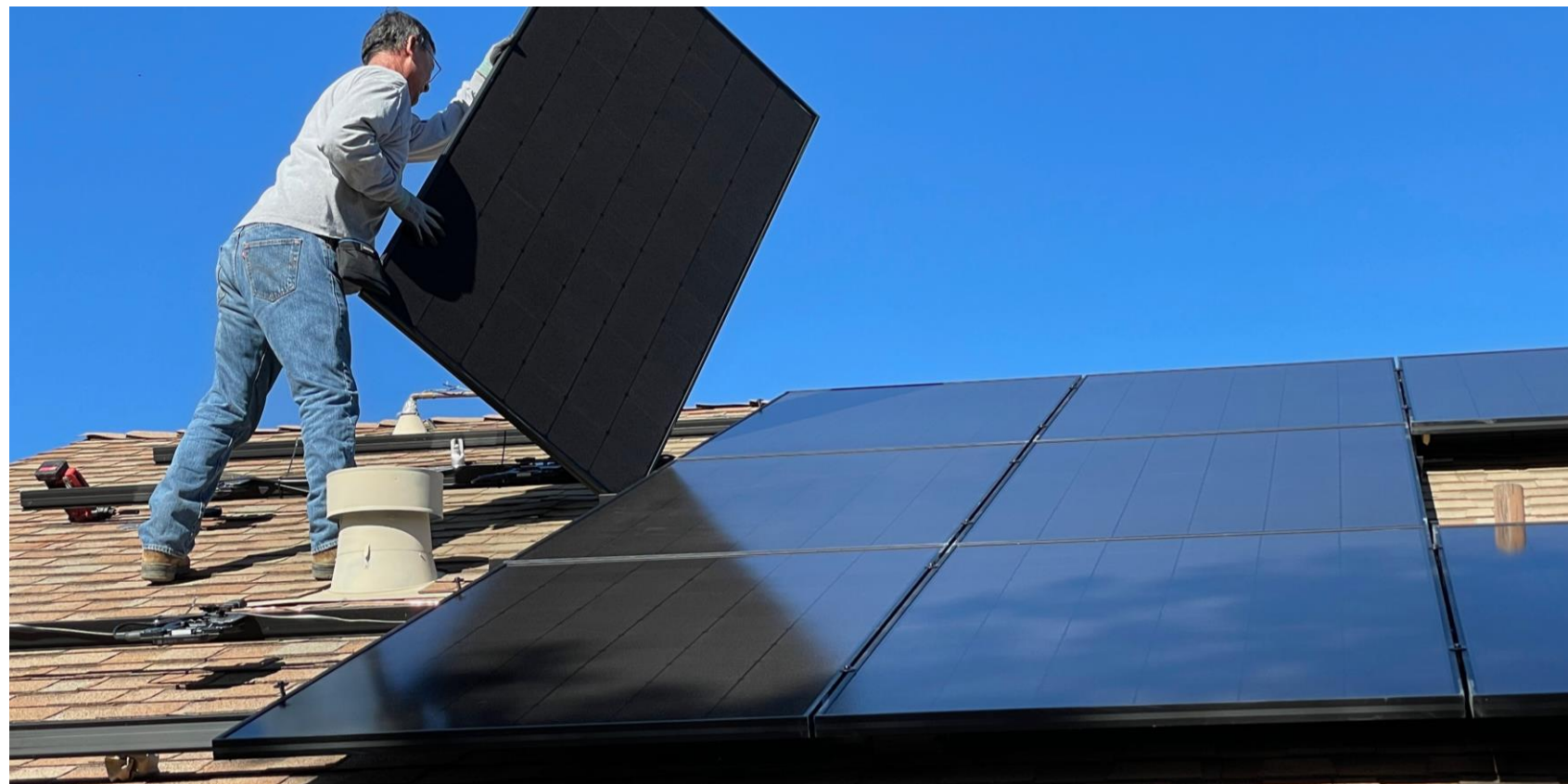
Nederlanders hebben iets vaker het idee dat mensen in hun omgeving keuzes maken die beter zijn voor het klimaat dan in 2021

🕒 *In vergelijking met 2021 hebben nu meer Nederlanders het idee dat (bijna) iedereen van hun vrienden (14% vs. 10%), buurtgenoten (9% vs. 6%), familie (16% vs. 12%) en collega's (9% vs. 5%) keuzes maken die beter zijn voor het klimaat.*

In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken?
(Basis - allen groep A, n=1.345)

* = aangepast in 2023

Resultaten – Klimaatvriendelijke opties

Leeswijzer

Dit hoofdstuk begint met het vergelijken van verschillende gedragsopties en het bepalen van hun onderlinge potentie. In het onderhavige onderzoek zijn 24 opties voorgelegd die bijdragen aan het klimaatdoel van Nederland. De opties zorgen bijvoorbeeld voor een lagere CO2-uitstoot. We noemen deze opties daarom klimaatvriendelijke gedragingen. In eerste instantie is gevraagd (afhankelijk van de specifieke optie) of men de betreffende maatregel heeft genomen dan wel of/hoe vaak men het gedrag uitvoert en of men de maatregel kan nemen dan wel het gedrag kan uitvoeren. Op basis van de antwoorden is een analyse gemaakt wat de *frequentie* van de specifieke opties is (het klimaatvriendelijke gedrag al geheel of gedeeltelijk uitvoeren) en wat de *potentie* is van de specifieke optie (het klimaatvriendelijke gedrag nog niet of niet volledig uitvoeren, maar wel kunnen uitvoeren). In de bijlage staat beschreven hoe [frequentie](#) en [potentie](#) is berekend.

Bij het interpreteren van de resultaten voor potentie moet worden opgemerkt dat het in het rapport gaat om zelfrapportage en om perceptie van de eigen situatie, en niet om de daadwerkelijke situatie. Zo kan het zijn dat iemand *denkt* een warmtepomp in zijn/haar huis te kunnen plaatsen, terwijl dit eigenlijk niet het geval is of zegt iemand geen

klokthermostaat te kunnen plaatsen, terwijl dit in de praktijk wel zou kunnen. Het gaat hier dus om de perceptie van de (on)mogelijkheid, niet of iemand daadwerkelijk de mogelijkheid (niet) heeft om bepaald gedrag te vertonen. Het blijft daarmee een indicatie van het potentieel.

Na de resultaten over frequentie en potentie van alle klimaatvriendelijke gedragingen gaan we nader in op een aantal specifieke gedragingen. Over deze specifieke gedragingen zijn verdiepende vragen gesteld als men aangaf dat zij de optie niet (volledig) hebben of het gedrag niet (volledig) uitvoeren, maar hier wel zelf invloed op hebben. Aan deze groep Nederlanders is gevraagd of ze gemotiveerd zijn om het gedrag te vertonen mocht dat binnen hun mogelijkheid liggen, wat redenen zijn waarom zij het gedrag nog niet vertonen (barrières) en wat mogelijk de kans vergroot dat zij wel het gedrag gaan vertonen (triggers).

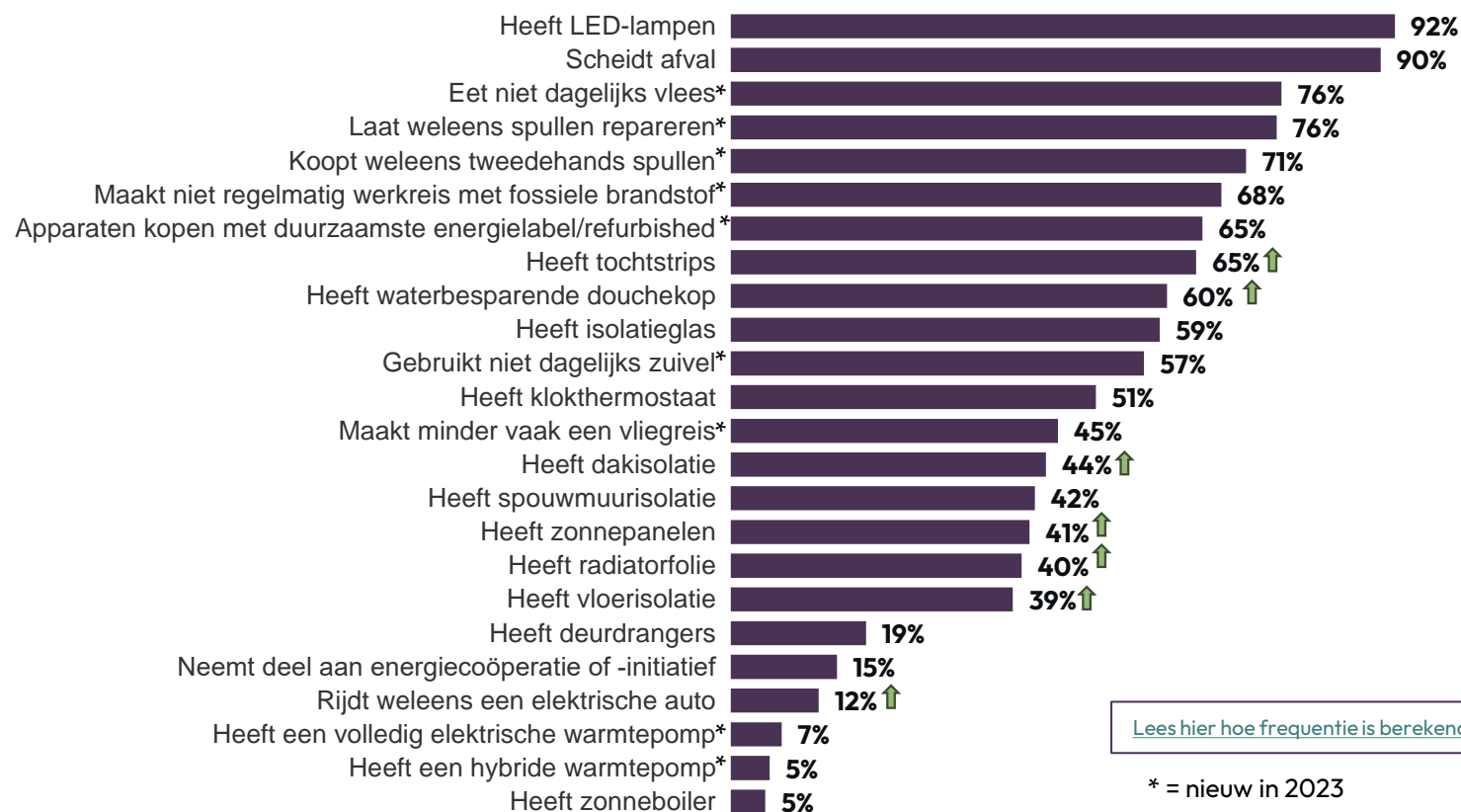

Nederlanders hebben in de afgelopen twee jaar hun huis verder verduurzaamd en hebben nu vaker dan in 2021 tochtstrips, een waterbesparende douchekop, dakisolatie, zonnepanelen, radiatorfolie en vloerisolatie

Tussen 2021 en 2023 hebben Nederlanders meer verduurzamingsmaatregelen doorgevoerd. Er zijn nu meer mensen met tochtstrips (65% vs. 61%), een waterbesparende douchekop (60% vs. 56%), dakisolatie (44% vs. 41%), zonnepanelen (41% vs. 27%), radiatorfolie (40% vs. 26%) en meer mensen die (weleens) elektrisch rijden (12% vs. 8%).

% dat klimaatopties (deels) doet of in bezit heeft

(Basis - allen, n=2.681)

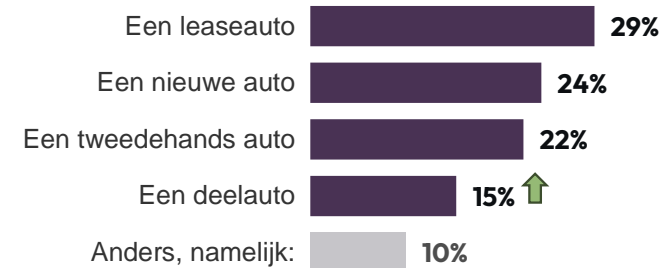
[Lees hier hoe frequentie is berekend](#)

* = nieuw in 2023

29% van de Nederlanders die (wel eens) elektrisch rijdt, doet dat in een leaseauto

Je hebt aangegeven dat je een elektrische auto rijdt. Is deze auto:
(Basis - Rijdt (weleens) in een elektrische auto, n=327)

🕒 *Vergeleken met 2021 gebruiken in 2023 meer Nederlanders die elektrisch rijden een deelauto (15% vs. 8%).*

Nog veel potentie voor verduurzaming, onder meer op het gebied van minder vlees en zuivel gebruiken

Hiernaast staat een indicatie van de mogelijke groei in gedrag. Bij deze grafiek moet rekening worden gehouden dat het gaat om de beleving van mensen zelf (men denkt dit gedrag uit te kunnen voeren). Bij verschillende gedragsopties is in de berekening rekening gehouden met het feit dat deze in sommige situaties niet van toepassing of mogelijk zijn volgens de persoon zelf. Dit hoeft echter niet te kloppen met de werkelijkheid.

🕒 Anno 2023 is er in vergelijking met 2021 minder potentie voor radiatorfolie (71% vs. 79%), LED-lampen (41% vs. 52%), vloerisolatie (34% vs. 37%) en zonnepanelen (27% vs. 37%). Dit heeft veelal te maken met het feit dat steeds meer mensen deze maatregelen al hebben genomen.

% dat optie (meer) zou kunnen uitvoeren (potentie)

(Basis - allen, n=2.681)

[Lees hier hoe potentie is berekend](#)

* = nieuw in 2023

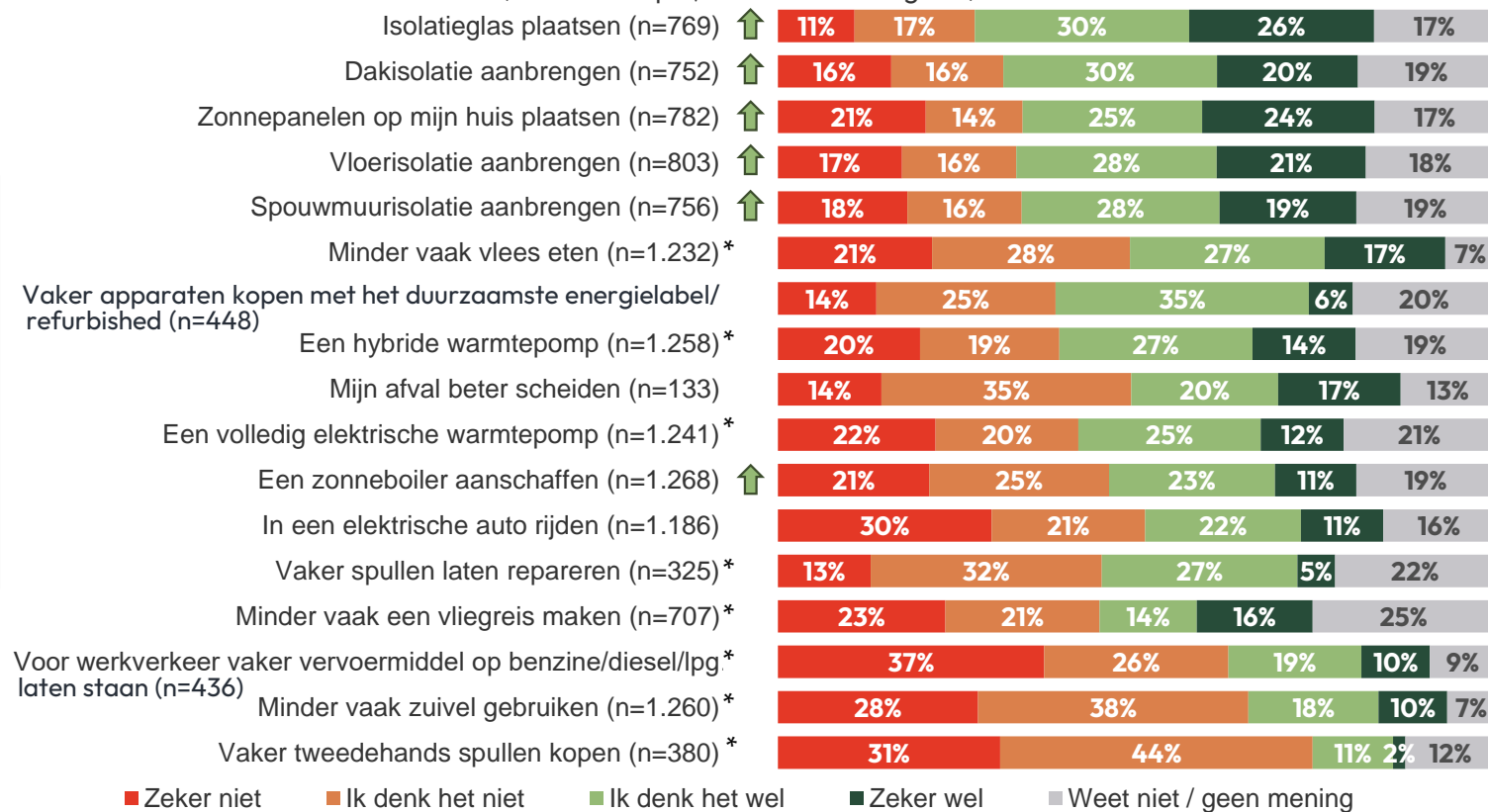
Veel motivatie voor isolatie: circa de helft van degenen die isolatiemaatregelen nog niet (volledig) hebben uitgevoerd, zijn daartoe wel gemotiveerd en dit is de afgelopen twee jaar ook toegenomen

Deze motivatievraag is alleen gesteld voor 17 van de eerder genoemde 24 maatregelen.

🕒 Ten opzichte van 2021 staan meer Nederlanders die deze maatregelen nog niet hebben genomen ervoor open om: een zonneboiler aan te schaffen (34% vs. 27%), zonnepanelen te plaatsen (49% vs. 41%), vloerisolatie aan te brengen (49% vs. 39%), spouwmuurisolatie aan te brengen (47% vs. 35%), dakisolatie aan te brengen (50% vs. 38%) en isolatieglas te plaatsen (56% vs. 47%). We zien dus een grote toename in de wens om (indien mogelijk) de woning (verder) te verduurzamen.

Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen?

(Basis – Groep B, heeft/doet dit nog niet)

* = nieuw in 2023

Subsidie grootste motivator voor aanschaf warmtepomp; wachten op een beter/goedkoper alternatief in de toekomst is de grootste drempel

Heeft nog geen hybride/elektrische warmtepomp:

95-93%

Zou wel een hybride/elektrische warmtepomp willen:

37-41%

Wat zijn redenen dat je (nog) niet een warmtepomp hebt aangeschaft? Meerdere antwoorden mogelijk

Top 5 (meest genoemde redenen)

(Basis: groep B én heeft maatregel (nog) niet, n=810)

1. Ik wil liever nog even wachten, de toekomst brengt vast goedkopere en/of betere opties	24%
2. Ik denk dat een warmtepomp te duur is voor mij	22%
3. Ik heb een huurwoning	19%
4. Ik weet niet of ik de kosten voor een warmtepomp (snel genoeg) terugverdien	17%
5. Ik weet er te weinig van	15%

Wat zou de kans vergroten dat je een warmtepomp aanschafft? Meerdere antwoorden mogelijk

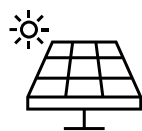
Top 5 (meest genoemde overwegingen)

(Basis: groep B, heeft maatregel niet maar is gemotiveerd deze te nemen, n=394)

1. Als ik er subsidie voor krijg	44%
2. Als ik er energie mee bespaar en mijn energierekening dus omlaag gaat	43%
3. Als ik er meer van weet	31%
4. Als het makkelijk is om te doen	26%
5. Als het helpt klimaatverandering tegen te gaan	17%

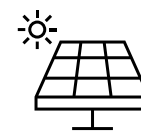
N.B. Vanwege wijzigingen in de vraagstellingen zijn deze vragen niet te vergelijken met 2021

Financieel voordeel grootste motivator voor plaatsen zonnepanelen; onzekerheid over terugverdienen investering is de grootste drempel

Heeft nog geen zonnepanelen:

59%

Zou wel zonnepanelen willen:

49%

Wat zijn redenen voor jou dat je (nog) geen zonnepanelen op je huis hebt geplaatst? Meerdere antwoorden mogelijk
Top 5 (meest genoemde redenen)
 (Basis: groep B én heeft maatregel (nog) niet, n=336)

1. Ik weet niet of ik de kosten (snel genoeg) terugverdien	26%
2. De discussie over afbouw salderen en terugleverheffing maakt me onzeker	23%
3. Ik denk dat zonnepanelen te duur zijn voor mij	22%
4. Ik heb een huurwoning	19%
5. Ik wil liever nog even wachten, de toekomst brengt vast goedkopere en/of betere opties	19%

Wat zou de kans vergroten dat je zonnepanelen op je huis plaatst? Meerdere antwoorden mogelijk
Top 5 (meest genoemde overwegingen)
 (Basis: groep B, heeft maatregel niet maar is gemotiveerd deze te nemen, n=175)

1. Als het mij geld oplevert	45%
2. Als ik er subsidie voor krijg	45%
3. Als het makkelijk is om te doen	17%
4. Als het helpt klimaatverandering tegen te gaan	17%
5. Als ik er meer van weet	15%

N.B. Vanwege wijzigingen in de vraagstellingen zijn deze vragen niet te vergelijken met 2021

Subsidie grootste motivator voor aanbrengen dakisolatie; wonen in een huurwoning is de grootste drempel

Heeft nog geen dakisolatie:

56%

Zou wel dakisolatie willen:

49%

Wat zijn redenen voor jou dat je (nog) dakisolatie hebt aangebracht? Meerdere antwoorden mogelijk

Top 5 (meest genoemde redenen)

(Basis: groep B, heeft maatregel (nog) niet, n=402)

1. Ik heb een huurwoning	23%
2. Ik denk dat dakisolatie te duur is voor mij	15%
3. Ik weet niet of ik de kosten (snel genoeg) terugverdien	14%
4. Ik weet er te weinig van	14%
5. Mijn zolder is nu mooi afgewerkt en ik heb geen zin om dat af te (laten) breken en opnieuw te beginnen	14%

Wat zou de kans vergroten dat je dakisolatie aanbrengt? Meerdere antwoorden mogelijk

Top 5 (meest genoemde overwegingen)

(Basis: groep B, heeft maatregel niet maar is gemotiveerd deze te nemen, n=206)

1. Als ik er subsidie voor krijg	39%
2. Als ik er energie mee bespaar en mijn energierekening dus omlaag gaat	31%
3. Als het makkelijk is om te doen	28%
4. Als ik er meer van weet	24%
5. Als het helpt klimaatverandering tegen te gaan	17%

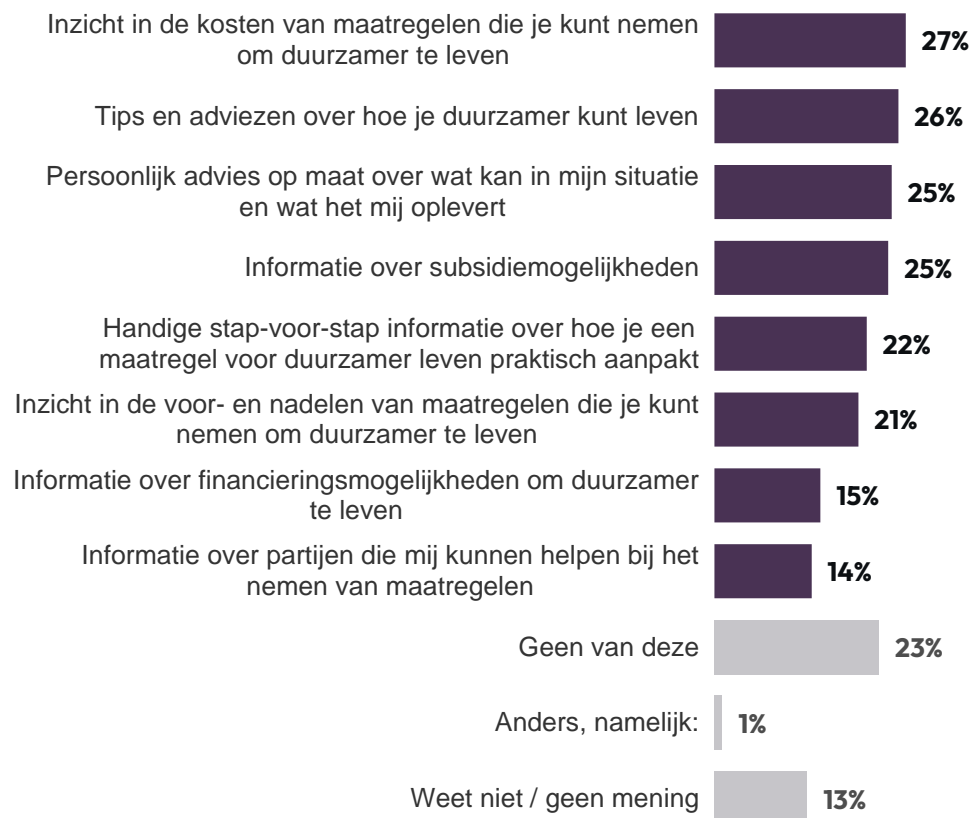
N.B. Vanwege wijzigingen in de vraagstellingen zijn deze vragen niet te vergelijken met 2021

Resultaten – Informatiebehoeften

Een kwart van de Nederlanders heeft interesse in kosten van verduurzamingsmaatregelen en subsidiemogelijkheden en een kwart wil tips over duurzamer leven en persoonlijk advies op maat

In welke informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ben je geïnteresseerd?
(Meerdere antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep A, n=1.345)

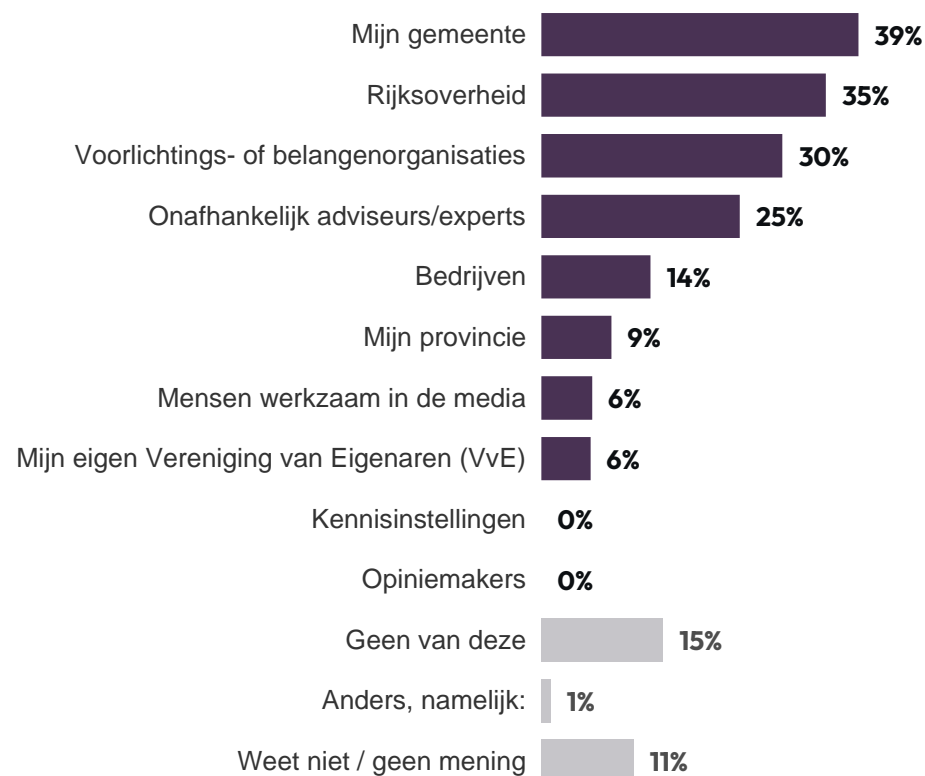

N.B. Deze vraag is aangepast in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

De gemeente en de Rijksoverheid zijn de meest gewenste partijen om informatie over klimaatvriendelijke maatregelen van te ontvangen

Van wie zou je het liefst informatie ontvangen over het nemen van klimaatvriendelijke maatregelen? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk)

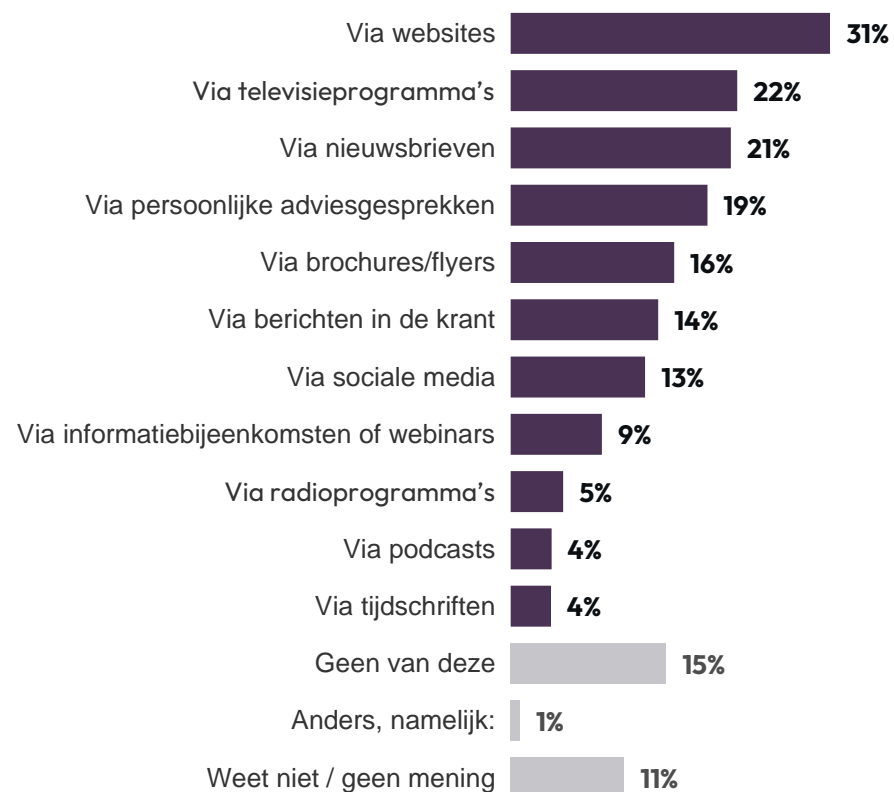
(Basis - Groep A, n=1.345)

N.B. Deze vraag is aangepast in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Drie op de tien Nederlanders wil het liefst informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ontvangen via websites

Op welke manieren zou je het liefst informatie ontvangen over het nemen van klimaatvriendelijke maatregelen? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk)
(Basis - Groep A, n=1.345)

N.B. Deze vraag is nieuw in 2023 en kan daarom niet worden vergeleken.

Resultaten – Subgroepen

Subgroepen – leeswijzer

In dit hoofdstuk profileren we een viertal subgroepen, die van elkaar verschillen op motivatie om klimaatvriendelijke(re) keuzes te maken én gepercipieerde zelfeffectiviteit: het idee dat zij ook daadwerkelijk de capaciteit hebben om dit te kunnen doen. Dit is gebaseerd op de motivatiestelling uit dit onderzoek en de stelling over of men zichzelf in staat acht om klimaatvriendelijke keuzes te maken.

We onderscheiden de volgende 4 groepen:

1. Wil wel en kan ook goed (29% van Nederlanders)

- Hoge motivatie: voelt zich in (zeer) grote mate gemotiveerd om binnen zijn/haar mogelijkheden keuzes te maken die klimaatverandering helpen tegengaan
- Hoge zelfeffectiviteit: voelt zich voldoende in staat om klimaatvriendelijke keuzes te maken

2. Wil wel, maar kan niet zo goed (9% van Nederlanders)

- Hoge motivatie: voelt zich in (zeer) grote mate gemotiveerd om binnen zijn/haar mogelijkheden keuzes te maken die klimaatverandering helpen tegengaan
- Lage zelfeffectiviteit: voelt zich niet voldoende in staat om klimaatvriendelijke keuzes te maken

3. Wil niet, maar zou wel kunnen (27% van Nederlanders)

- Lage motivatie: voelt zich niet in (zeer) grote mate gemotiveerd om binnen zijn/haar mogelijkheden keuzes te maken die klimaatverandering helpen tegengaan
- Hoge zelfeffectiviteit: voelt zich voldoende in staat om klimaatvriendelijke keuzes te maken

4. Wil niet en kan ook niet zo goed (35% van Nederlanders)

- Lage motivatie: voelt zich niet in (zeer) grote mate gemotiveerd om binnen zijn/haar mogelijkheden keuzes te maken die klimaatverandering helpen tegengaan
- Lage zelfeffectiviteit: voelt zich niet voldoende in staat om klimaatvriendelijke keuzes te maken

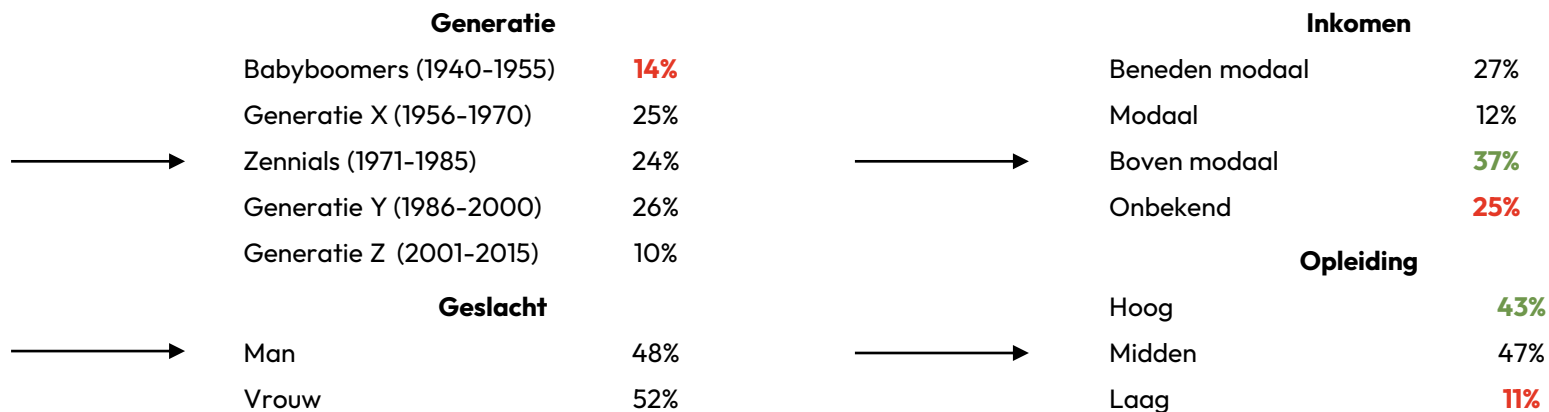

Subgroep | Wil wel en kan ook goed (29%)

Algemeen klimaatbewustzijn	Ruim vier op de vijf Nederlanders uit deze groep maken zich zorgen over de huidige toestand van het klimaat en over de wereld die wij achterlaten voor toekomstige generaties. Negen op de tien maken zich zorgen om klimaatverandering. De zorgen zijn onder deze groep hoger dan gemiddeld. Deze groep is vaker dan gemiddeld van mening dat mensen hier nog iets aan kunnen doen: ongeveer de helft denkt dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering én om onze manier van leven aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering.
Verantwoordelijkheid	Deze groep kent bovengemiddeld veel verantwoordelijkheid toe aan alle voorgelegde actoren (overheid, grote bedrijven, mkb, burgers, henzelf) om klimaatverandering tegen te gaan. Bijna de helft vindt dat zichzelf daadwerkelijk inzet vertonen om klimaatverandering tegen te gaan. Dit is een stuk hoger dan gemiddeld. De inzet van de andere actoren beoordelen zij vrij gemiddeld.
Klimaatbeleid	Vier op de vijf Nederlanders uit deze groep vinden het (zeer) positief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan en zijn van mening dat de overheid hier meer aan moet doen dan zij nu doet. Dit is beide bovengemiddeld. Het vaakst (en vaker dan gemiddeld) vindt deze groep het principe van 'de vervuiler betaalt' de meest rechtvaardige manier om burgers en bedrijven een bijdrage te vragen aan het tegengaan van klimaatverandering in Nederland. Daarnaast is deze groep vaker dan gemiddeld voorstander van de principes 'de verduurzamer belonen', 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten' en 'maximale opbrengst'.
Persoonlijke betrokkenheid	<p>Van alle voorgelegde aspecten, is 'gezondheid' voor deze groep over het algemeen het belangrijkste bij het maken van keuzes in het leven. De aspecten 'genieten en plezier maken', 'gemak en comfort', 'kosten besparen' en 'welvaart, kunnen kopen en doen wat ik wil' vindt deze groep minder belangrijk dan gemiddeld bij het maken van keuzes. 'Natuur, milieu en klimaat' en 'dierenwelzijn' vinden zij juist belangrijker dan gemiddeld.</p> <p>Driekwart van deze groep voelt zich medeverantwoordelijk voor de uitstoot van CO₂, dat is aanzienlijk meer dan gemiddeld. Zij denken daarnaast vaker dan gemiddeld dat zij door andere keuzes te maken op het gebied van eten, hun woning, reizen en het kopen van spullen kunnen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.</p> <p>Voor deze groep geldt dat zij meer mensen in hun omgeving hebben die volgens hen keuzes maken die beter zijn voor het klimaat dan gemiddeld. Dit geldt voor alle voorgelegde soorten contacten (mensen uit de buurt/wijk, vrienden, familie, collega's, werkgever).</p>
Motivaties voor maatregelen	Deze groep staat bovengemiddeld vaak open voor alle voorgelegde verduurzamingsmaatregelen aan de woning, vaker vervoermiddelen op brandstof laten staan voor werk- woonverkeer, elektrisch rijden, beter afval scheiden, minder vaak vlees eten, minder vaak zuivel gebruiken, vaker spullen laten repareren en vaker duurzame/refurbished apparaten kopen.

Subgroep | Wil wel en kan ook goed (29%)

Genomen maatregelen	Voor bijna alle verduurzamingsmaatregelen geldt dat deze groep deze al (vaker dan gemiddeld) neemt/genomen heeft. Maatregelen die zij al het vaakst nemen/genomen hebben zijn: LED-lampen, afval scheiden en weleens spullen laten repareren.
Informatiebehoefte	<p>Deze groep is bovengemiddeld geïnteresseerd in alle informatie over klimaatvriendelijke maatregelen, maar het meest in tips en adviezen over hoe je duurzamer kunt leven, inzicht in de kosten van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven en persoonlijk advies op maat over wat kan in hun situatie en wat het ze oplevert.</p> <p>Het liefst (en vaker dan gemiddeld) ontvangt deze groep informatie over klimaatvriendelijke maatregelen van hun gemeente of Rijksoverheid.</p> <p>Voor alle informatiekanalen geldt dat deze groep daar bovengemiddeld graag informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ontvangt, maar de grootste voorkeur gaat uit naar websites, op enige afstand gevolgd door televisieprogramma's en nieuwsbrieven.</p>

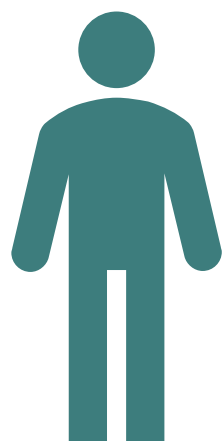
● = Significant lager dan de rest van de bevolking
 ● = Significant hoger dan de rest van de bevolking

Subgroep | Wil wel, maar kan niet zo goed (9%)

Algemeen klimaatbewustzijn	Driekwart van de Nederlanders uit deze groep maakt zich zorgen over de huidige toestand van het klimaat en over de wereld die wij achterlaten voor toekomstige generaties. Acht op de tien maken zich zorgen om klimaatverandering. De zorgen zijn onder deze groep hoger dan gemiddeld. Deze groep is wel vaker dan gemiddeld van mening dat we hier nog iets aan kunnen doen: ongeveer de helft denkt dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering.
Verantwoordelijkheid	Deze groep kent bovengemiddeld veel verantwoordelijkheid toe aan alle voorgelegde actoren (overheid, grote bedrijven, MKB, burgers, henzelf) om klimaatverandering tegen te gaan. Een derde vindt dat zichzelf daadwerkelijk inzet vertonen om klimaatverandering tegen te gaan. Dit is hoger dan gemiddeld. De inzet van de andere actoren beoordelen zij vrij gemiddeld.
Klimaatbeleid	Zeven op de tien Nederlanders uit deze groep vinden het (zeer) positief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan en acht op de tien vinden dat de overheid meer maatregelen zou moeten nemen om klimaatverandering tegen te gaan dan zij nu doen. Dit is beide bovengemiddeld. Het vaakst (en vaker dan gemiddeld) vindt deze groep het principe van 'de vervuiler betaalt' de meest rechtvaardige manier om burgers en bedrijven een bijdrage te vragen aan het tegengaan van klimaatverandering in Nederland. Daarnaast is deze groep vaker dan gemiddeld voorstander van het principe 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten'.
Persoonlijke betrokkenheid	<p>Van alle voorgelegde aspecten, is 'gezondheid' voor deze groep over het algemeen het belangrijkste bij het maken van keuzes in het leven, al is dit bij deze groep minder belangrijk dan gemiddeld. Ook de aspecten 'genieten en plezier maken' en 'welvaart, kunnen kopen en doen wat ik wil' vindt deze groep minder belangrijk dan gemiddeld bij het maken van keuzes. 'Natuur, milieu en klimaat' en 'dierenwelzijn' vinden zij juist belangrijker dan gemiddeld.</p> <p>Drie op de vijf Nederlanders uit deze groep voelen zich medeverantwoordelijk voor de uitstoot van CO2, dat is meer dan gemiddeld. Zij denken daarnaast vaker dan gemiddeld dat zij door andere keuzes te maken op het gebied van eten, reizen en het kopen van spullen kunnen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.</p> <p>Deze groep heeft bovengemiddeld veel vrienden die keuzes maken die beter zijn voor het klimaat.</p>
Motivaties voor maatregelen	Deze groep staat bovengemiddeld vaak open voor de meeste verduurzamingsmaatregelen in de woning, beter afval scheiden, een elektrische auto rijden, minder vaak vlees eten, minder vaak zuivel gebruiken, vaker duurzame/refurbished apparaten kopen en minder vliegvluchten maken.

Subgroep | Wil wel, maar kan niet zo goed (9%)

Genomen maatregelen	Maatregelen in de woning (zoals klokthermostaat, zonnepanelen, vloerisolatie en spouwmuurisolatie) heeft deze groep nog minder vaak dan gemiddeld al genomen. Wel doen zij al vaker dingen in hun dagelijks leven om klimaatvriendelijke keuzes te maken, zoals minder vaak vlees eten, tweedehands spullen kopen, apparaten kopen met het meest duurzame energielabel/refurbished en minder vaak vliegen.
Informatiebehoefte	<p>Deze groep is het meest (en bovengemiddeld vaak) geïnteresseerd in informatie over handige stap-voor-stap informatie over hoe je een maatregel voor duurzamer leven praktisch aanpakt. Ook is een derde geïnteresseerd in inzicht in de kosten van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven. Daarnaast heeft deze groep vaker dan anderen interesse in informatie over financieringsmogelijkheden om duurzamer te leven en informatie over partijen die hen kunnen helpen bij het nemen van maatregelen.</p> <p>Ze ontvangen het liefst (en vaker dan gemiddeld) informatie over klimaatvriendelijke maatregelen van de Rijksoverheid, gevolgd door de gemeente. Ook is er bij deze groep vaker dan gemiddeld interesse in informatie vanuit voorlichtings- of belangenorganisaties, mensen die werkzaam zijn in de media en van hun VvE.</p> <p>Veruit het vaakst (en vaker dan gemiddeld) zou men de informatie willen ontvangen via websites. Ook is er vaker dan gemiddeld interesse in informatie via podcasts, informatiebijeenkomsten/webinars en via persoonlijke adviesgesprekken.</p>

	Generatie		Inkomen
→	Babyboomers (1940-1955)	14%	Beneden modaal
	Generatie X (1956-1970)	21%	Modaal
→	Zennials (1971-1985)	24%	Boven modaal
	Generatie Y (1986-2000)	29%	Onbekend
	Generatie Z (2001-2015)	11%	
	Geslacht		Opleiding
→	Man	48%	Hoog
	Vrouw	52%	Midden
			Laag

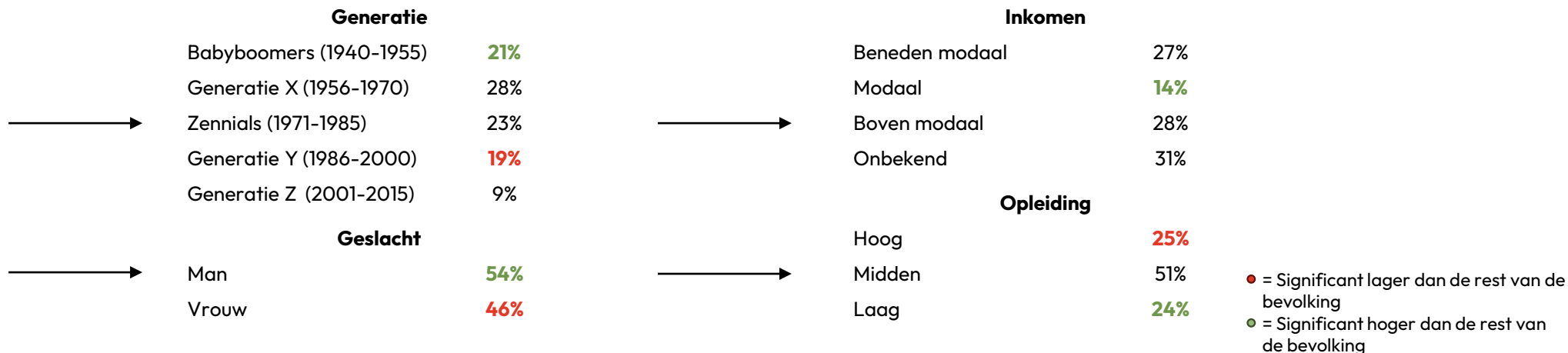
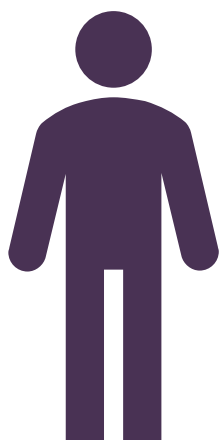
● = Significant lager dan de rest van de bevolking
 ● = Significant hoger dan de rest van de bevolking

Subgroep | Wil niet, maar zou wel kunnen (27%)

Algemeen klimaatbewustzijn	Circa de helft van de Nederlanders uit deze groep maakt zich zorgen over de huidige toestand van het klimaat en over de wereld die wij achterlaten voor toekomstige generaties. Een derde maakt zich <u>geen</u> zorgen om de opwarming van de aarde. De zorgen zijn onder deze groep lager dan gemiddeld. De helft is van mening dat we nog op tijd zijn om onze manier van leven aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Dit is hoger dan gemiddeld.
Verantwoordelijkheid	Deze groep vindt het mkb, burgers en zichzelf minder vaak dan gemiddeld zeer verantwoordelijk voor het tegengaan van klimaatverandering. Zij zijn positiever dan gemiddeld over de daadwerkelijke inzet van grote bedrijven, maar negatiever over hun eigen inzet.
Klimaatbeleid	Ongeveer de helft van de Nederlanders uit deze groep vindt het (zeer) positief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan, dat is minder dan gemiddeld. Deze groep vindt bovengemiddeld vaak dat de overheid minder maatregelen zou moeten nemen dan zij nu doet om klimaatverandering tegen te gaan, of evenveel moet blijven doen als nu. Zij zijn het vaakst voorstander van het principe 'de vervuiler betaalt'. Daarnaast is er in deze groep bovengemiddelde support voor het principe 'bestaande rechten respecteren'.
Persoonlijke betrokkenheid	<p>Van alle voorgelegde aspecten is 'gezondheid' voor deze groep over het algemeen het belangrijkste (en belangrijker dan gemiddeld) bij het maken van keuzes in het leven. Ook 'welvaart, kunnen kopen en doen wat ik wil' is voor deze groep bovengemiddeld belangrijk bij het maken van keuzes. De aspecten 'natuur, milieu en klimaat' en 'dierenwelzijn' zijn voor deze groep minder belangrijk dan gemiddeld.</p> <p>Drie op de tien Nederlanders uit deze groep voelen zich medeverantwoordelijk voor de uitstoot van CO2, dat is minder dan gemiddeld. Zij denken daarnaast minder dan gemiddeld dat zij door andere keuzes te maken op het gebied van eten, hun woning, reizen en het kopen van spullen kunnen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.</p> <p>Het aantal mensen dat deze groep in de omgeving heeft die keuzes maken die beter zijn voor het klimaat, wijkt niet significant af van het gemiddelde.</p>
Motivaties voor maatregelen	Deze groep staat in vergelijking met andere groepen minder open voor de diverse specifieke duurzame maatregelen.

Subgroep | Wil niet, maar zou wel kunnen (27%)

Genomen maatregelen	Dit is een groep die al bovengemiddeld veel verduurzamingsmaatregelen in de woning heeft genomen. Klimaatvriendelijke gedragingen in het dagelijks leven zoals minder vaak vlees eten, vervoer op brandstof voor de werkreis laten staan en minder vaak een vliegticket maken, doen zij juist minder vaak dan gemiddeld.
Informatiebehoefte	Deze groep heeft het meest interesse in de volgende onderwerpen: inzicht in de kosten van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven en informatie over subsidiemogelijkheden. Echter is deze groep bovengemiddeld vaak niet geïnteresseerd in informatie over klimaatvriendelijke maatregelen. Net als andere groepen ontvangen zij informatie over klimaatvriendelijke maatregelen het liefst van de gemeente en de Rijksoverheid. De voorkeur gaat dan uit naar informatie via websites, televisieprogramma's en nieuwsbrieven. Daarnaast is er vaker dan bij andere groepen een voorkeur voor informatie via sociale media.

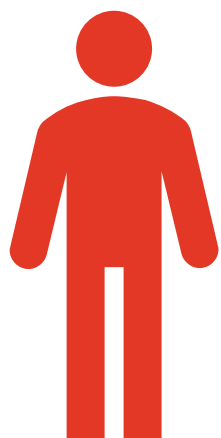

Subgroep | Wil niet en kan ook niet zo goed (35%)

Algemeen klimaatbewustzijn	<p>Circa een derde van de Nederlanders uit deze groep maakt zich zorgen over de huidige toestand van het klimaat, klimaatverandering en de wereld die wij achterlaten voor toekomstige generaties. De zorgen zijn onder deze groep lager dan gemiddeld. Een kwart is van mening dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering en om onze manier van leven aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Dit is lager dan gemiddeld.</p>
Verantwoordelijkheid	<p>Deze groep kent minder verantwoordelijkheid toe aan alle voorgelegde actoren (overheid, grote bedrijven, mkb, burgers, henzelf) om klimaatverandering tegen te gaan dan gemiddeld. Zij beoordelen de inzet van de meeste actoren op dit vlak heel gemiddeld, maar zijn negatiever dan gemiddeld over hun eigen inzet om klimaatverandering tegen te gaan.</p>
Klimaatbeleid	<p>Ongeveer drie op de tien Nederlanders uit deze groep vinden het (zeer) positief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan, dat is aanzienlijk minder dan gemiddeld. Deze groep vindt bovengemiddeld vaak dat de overheid minder maatregelen zou moeten nemen dan zij nu doet om klimaatverandering tegen te gaan, of evenveel moet blijven doen als nu. Hoewel ook bij deze groep het principe 'de vervuiler betaalt' het meest eerlijk wordt gevonden, is de steun hiervoor lager dan gemiddeld. Deze groep geeft bovengemiddeld vaak aan geen voorkeur te hebben of niet te weten welk principe het meest rechtvaardig is.</p>
Persoonlijke betrokkenheid	<p>Van alle voorgelegde aspecten, is 'gezondheid' voor deze groep over het algemeen het belangrijkste bij het maken van keuzes in het leven. De aspecten 'genieten en plezier maken', 'gemak en comfort', 'kosten besparen' en 'welvaart, 'kunnen kopen en doen wat ik wil' zijn voor deze groep belangrijker dan gemiddeld bij het maken van keuzes. 'Natuur, milieu en klimaat' is voor deze groep juist minder dan gemiddeld belangrijk.</p> <p>Ongeveer één op de zeven Nederlanders uit deze groep voelt zich medeverantwoordelijk voor de uitstoot van CO₂, dat is aanzienlijk minder dan gemiddeld. Zij denken daarnaast minder dan gemiddeld dat zij door andere keuzes te maken op het gebied van eten, hun woning, reizen en het kopen van spullen kunnen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.</p> <p>Voor deze groep geldt dat zij minder mensen in hun omgeving hebben die volgens hen keuzes maken die beter zijn voor het klimaat dan gemiddeld. Dit geldt voor alle voorgelegde soorten contacten (mensen uit de buurt/wijk, vrienden, familie, collega's, werkgever).</p>
Motivaties voor maatregelen	<p>Deze groep staat in vergelijking met andere groepen minder open voor de diverse specifieke duurzame maatregelen.</p>

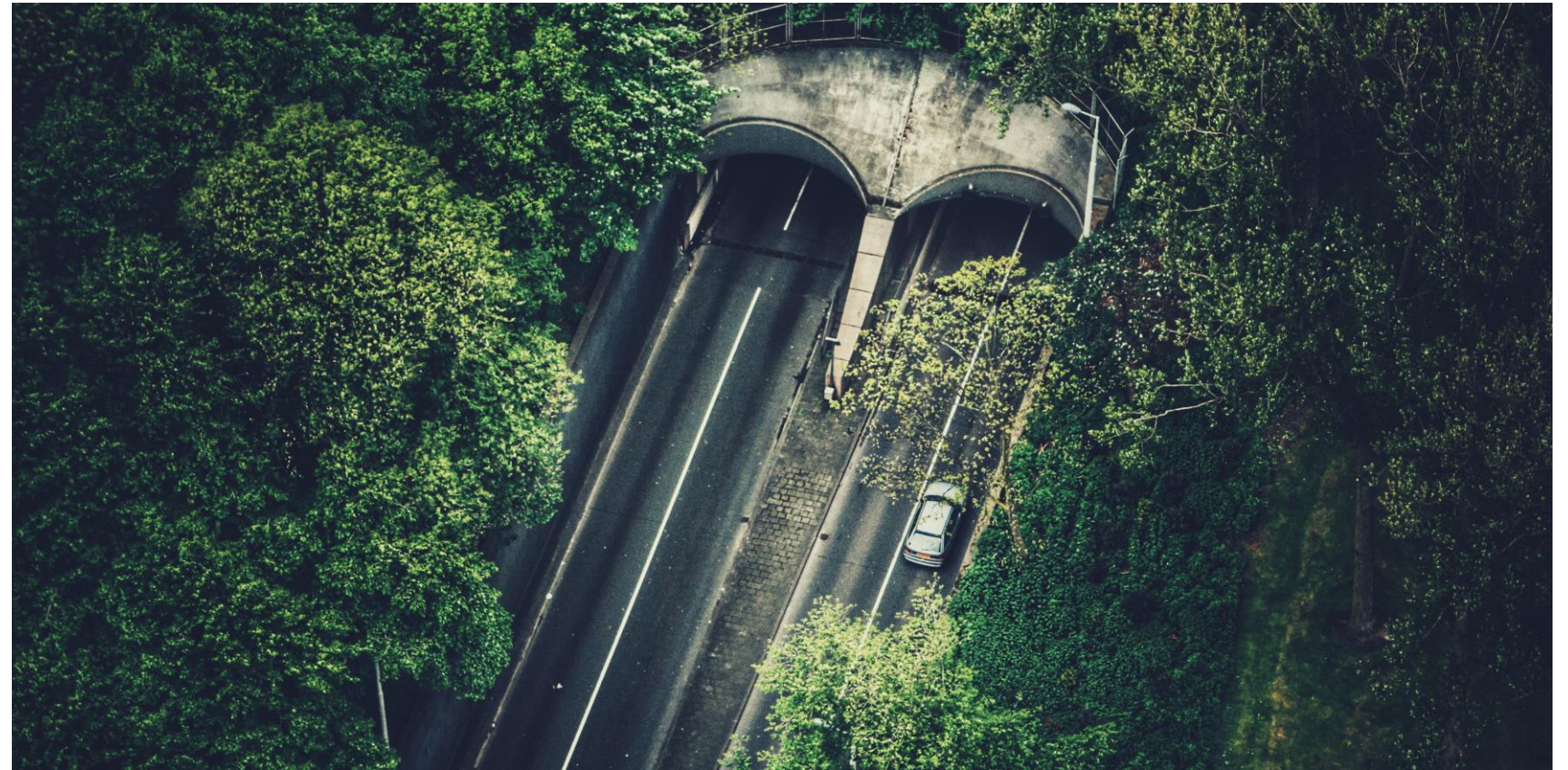
Subgroep | Wil niet en kan ook niet zo goed (35%)

Genomen maatregelen	Voor bijna alle verduurzamingsmaatregelen geldt dat deze groep deze minder vaak dan gemiddeld neemt/genomen heeft. Maatregelen die deze groep het vaakst wel al neemt/genomen heeft zijn: LED-lampen, afval scheiden en minder vlees eten. Maar ook dit doet deze groep minder vaak dan gemiddeld.
Informatiebehoefte	<p>Deze groep heeft het meest interesse in de volgende onderwerpen: inzicht in de kosten van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven en persoonlijk advies op maat over wat zij kunnen in hun situatie en wat het hen oplevert. De interesse in deze onderwerpen is echter lager dan bij andere groepen. Deze groep is bovengemiddeld vaak niet geïnteresseerd in informatie over klimaatvriendelijke maatregelen.</p> <p>Informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ontvangen zij het liefst via gemeenten en de Rijksoverheid, al is dit percentage ook lager dan gemiddeld.</p> <p>Indien men informatie over klimaatvriendelijke maatregelen wil ontvangen (wat voor vrijwel alle kanalen lager is dan gemiddeld), dan ontvangt men dit het liefst via websites, televisieprogramma's en nieuwsbrieven.</p>

	Generatie		Inkomen		
→	Babyboomers (1940-1955)	16%	→	Beneden modaal	32%
	Generatie X (1956-1970)	26%		Modaal	11%
	Zennials (1971-1985)	24%		Boven modaal	25%
	Generatie Y (1986-2000)	28%		Onbekend	32%
	Generatie Z (2001-2015)	7%			
	Geslacht			Opleiding	
→	Man	47%	→	Hoog	24%
	Vrouw	53%		Midden	51%
				Laag	24%

● = Significant lager dan de rest van de bevolking
 ● = Significant hoger dan de rest van de bevolking

Bijlage – Resultaten regressieanalyse

Beïnvloeders motivatie klimaatvriendelijke keuzes | Regressieanalyse

In een verdiepende analyse (lineaire regressie**) is achterhaald welke variabelen van invloed zijn op de motivatie om (binnen de mogelijkheden) keuzes te maken die klimaatverandering tegengaan.

Afhankelijke variabele: motivatie klimaatvriendelijke keuzes maken

In de vragenlijst is het concept 'motivatie' gemeten aan de hand van een 5-puntsschaal: "In hoeverre voel jij je gemotiveerd om, binnen jouw mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan?" [1 = in zeer kleine mate, 5 = in zeer grote mate]. De categorie 'weet ik niet' is missing gemaakt.

Onafhankelijke variabelen: motivationele drivers, leeftijd en opleidingsniveau

Gekeken is of er waardedimensies te vormen waren uit de 10 uitgevraagde aspecten die mogelijk belangrijk zijn voor mensen. Uit factor- en betrouwbaarheidsanalyse kwamen echter geen bruikbare schalen en daarom zijn de 10 aspecten los meegenomen in de regressieanalyse.

Naast deze waardedimensies zijn ook de volgende motivationele drivers meegenomen in de regressie:

- Bezorgdheid over klimaatverandering
- Collectieve responseffectiviteit (het gevoel dat we samen iets kunnen doen tegen klimaatverandering)
- Verantwoordelijkheidsgevoel (je zelf mede verantwoordelijk voelen voor de CO₂-uitstoot)
- Zelfeffectiviteit (het gevoel zelf in staat te zijn klimaatvriendelijke keuzes te maken)
- Persoonlijke responseffectiviteit (bij eten, wonen, reizen en spullen kopen (het gevoel door andere keuzes per domein bij te kunnen dragen aan minder klimaatverandering)
- Ervaren sociale norm: buurt, vrienden, familie (het gevoel dat naasten klimaatvriendelijke keuzes maken)

Als covariaten zijn ook opleiding en leeftijd meegenomen, maar deze blijken niets te corrigeren. Dat betekent niet dat er geen samenhang is tussen deze kenmerken en de motivatie, maar alleen dat deze geen invloed hebben op de motivatie bovenop de invloed van de motivationele drivers.

Beïnvloeders

In totaal zijn er 6 factoren die daadwerkelijk een significant effect hebben op de motivatie tot klimaatvriendelijke keuzes. Die bepalende factoren noemen we 'beïnvloeders'. Dit zijn:

1. Verantwoordelijkheidsgevoel
2. Bezorgdheid over klimaatverandering

3. Belang van natuur, milieu en klimaat
4. Persoonlijke responseffectiviteit: kopen van spullen*
5. Zelfeffectiviteit
6. Sociale norm: vrienden

Op de volgende pagina tonen we deze significante beïnvloeders en laten we zien of het verband positief of negatief is.

Dit model kan in grote mate de motivatie voor het maken van klimaatvriendelijke keuzes verklaren (51% verklaarde variantie).

*De overige aspecten van persoonlijke responseffectiviteit (eten, wonen, reizen) hebben ook effect, maar dat effect is minder sterk.

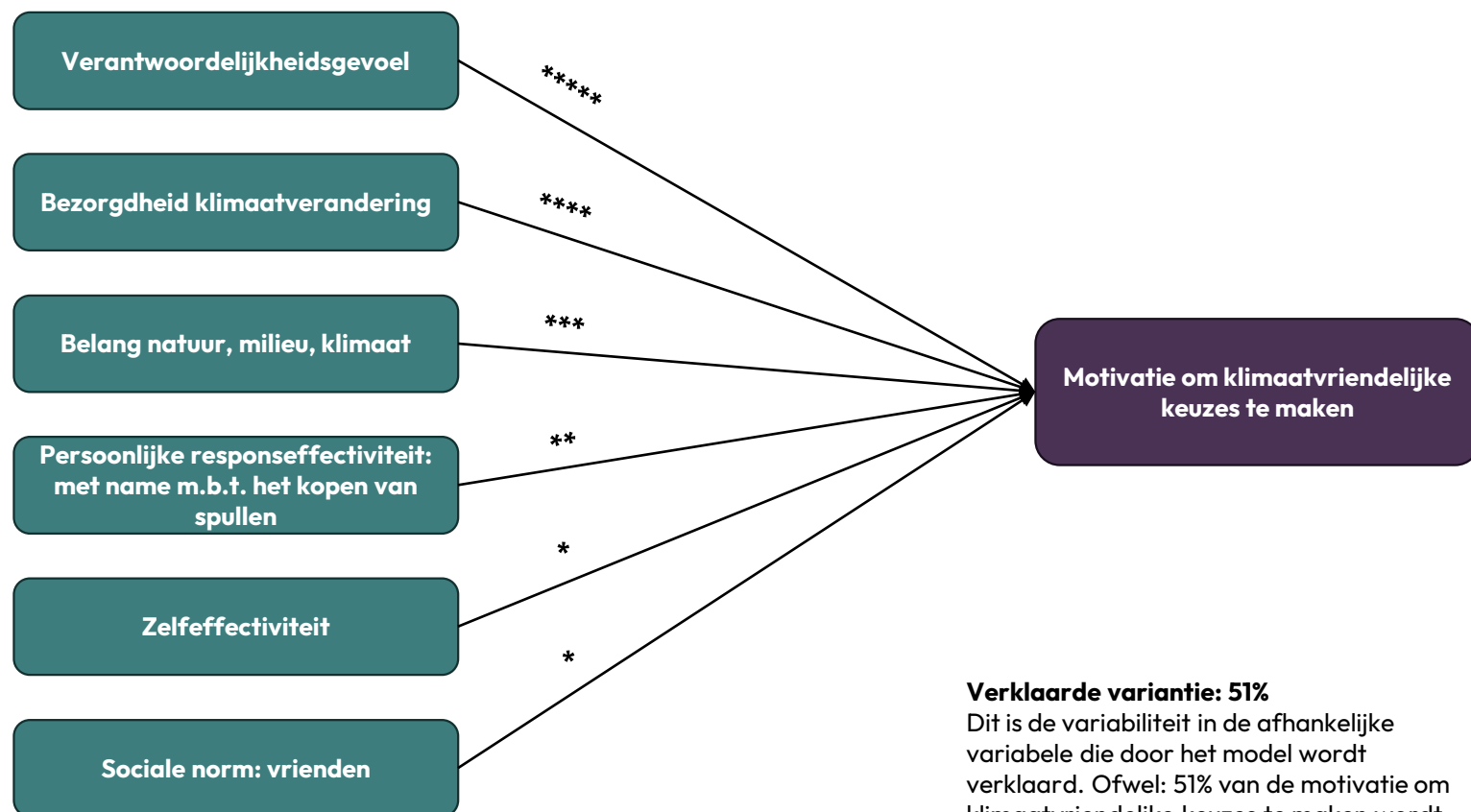
**Regressieanalyse helpt ons begrijpen hoe veranderingen in één aspect (bijvoorbeeld de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken) samenhangen met veranderingen in iets anders (bijvoorbeeld bezorgdheid over klimaatverandering). Het kijkt naar de patronen en trends in gegevens om te zien of er een voorspelbare relatie is. Met andere woorden, het probeert te begrijpen hoe de ene variabele kan worden gebruikt om de andere te voorspellen. Bijvoorbeeld, als we weten hoeveel zorgen mensen zich maken over klimaatverandering, kunnen we een regressieanalyse gebruiken om te zien of dit ons iets kan vertellen over hun motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken.

Beïnvloeders van motivatie klimaatvriendelijke keuzes | Beïnvloedingsmodel

Hiernaast staan de factoren die uit de regressieanalyse komen als een significante beïnvloeder van de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken. Al deze factoren hebben een positief effect op de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken. Dat betekent bijvoorbeeld dat naarmate mensen meer belang toekennen aan natuur, milieu en klimaat en/of bezorgder zijn over klimaatverandering, zij ook meer gemotiveerd zijn om klimaatvriendelijke keuzes te maken.

Om te bepalen hoe sterk een effect is, hebben we hier gebruik gemaakt van de score op de 'relative weights'. Deze relative weights laten zien hoeveel invloed de aspecten hebben op het voorspellen van de afhankelijke variabele (motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken). Hoe hoger de relative weight, hoe belangrijker die factor is in het voorspellen van de uitkomst. We hebben nu het volgende lijstje gehanteerd:

- 1-5% = *
- 5-10% = **
- 10-15% = ***
- 15-20% = ****
- > 20% = *****

Verklaarde variantie: 51%

Dit is de variabiliteit in de afhankelijke variabele die door het model wordt verklaard. Ofwel: 51% van de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken wordt verklaard door factoren uit dit model.

Beïnvloeders van motivatie klimaatvriendelijke keuzes | Toelichting

1. Belang van natuur, milieu en klimaat

Hoe meer belang men toekent aan natuur, milieu en klimaat bij keuzes die zij maken in het leven, hoe hoger de motivatie om ook klimaatvriendelijke keuzes te maken.

2. Bezorgdheid over klimaatverandering

Hoe meer iemand zich zorgen maakt om klimaatverandering, hoe hoger de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken.

3. Verantwoordelijkheidsgevoel

Hoe meer iemand zich medeverantwoordelijk voelt voor de CO₂-uitstoot, hoe hoger de motivatie om milieuvriendelijke keuzes te maken.

4. Zelfeffectiviteit

Naarmate mensen meer het gevoel hebben in staat te zijn tot klimaatvriendelijke keuzes, neemt ook de motivatie om klimaatvriendelijke keuzes te maken toe.

5. Persoonlijke responseffectiviteit: kopen van spullen

Als de overtuiging toeneemt dat men door andere keuzes te maken bij het kopen van spullen, kan bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dan neemt ook de motivatie toe om klimaatvriendelijke keuzes te maken.

6. Sociale norm: vrienden

Hoe meer vrienden iemand heeft die keuzes maken die beter zijn voor het klimaat, hoe hoger de motivatie om zelf (ook) klimaatvriendelijke keuzes te maken.

Bijlage – Trendtabellen 2019, 2021, 2023

Basis - Groep A

Q20211_1 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

Genieten en plezier maken

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	11%	9%	10%
2	n.v.t.	19%	17%	18%
3	n.v.t.	11%	13%	12%
4	n.v.t.	12%	10%	11%
5	n.v.t.	12%	9%	10%
6	n.v.t.	10%	10%	10%
7	n.v.t.	9%	10%	10%
8	n.v.t.	7%	9%	8%
9	n.v.t.	5%	7%	6%
10	n.v.t.	3%	6%	5%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	4,5	4,9	4,7
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,57	2,72	2,66

Basis - Groep A

Q20211_2 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? Gemak en comfort

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	4%	3%	3%
2	n.v.t.	9%	7%	8%
3	n.v.t.	13%	8%	11%
4	n.v.t.	13%	10%	11%
5	n.v.t.	12%	13%	12%
6	n.v.t.	13%	14%	14%
7	n.v.t.	15%	14%	14%
8	n.v.t.	10%	18%	14%
9	n.v.t.	8%	11%	9%
10	n.v.t.	3%	3%	3%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	5,3	6,0	5,7
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,36	2,32	2,36

Basis - Groep A

Q20211_3 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? Kosten besparen

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	4%	5%	4%
2	n.v.t.	6%	6%	6%
3	n.v.t.	7%	7%	7%
4	n.v.t.	9%	11%	10%
5	n.v.t.	12%	10%	11%
6	n.v.t.	15%	13%	14%
7	n.v.t.	14%	14%	14%
8	n.v.t.	14%	14%	14%
9	n.v.t.	12%	12%	12%
10	n.v.t.	8%	8%	8%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	6,1	6,1	6,1
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,47	2,53	2,50

Basis - Groep A

Q20211_4 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

Welvaart, kunnen kopen en doen wat ik wil

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	2%	4%	3%
2	n.v.t.	6%	6%	6%
3	n.v.t.	6%	11%	9%
4	n.v.t.	9%	8%	8%
5	n.v.t.	8%	12%	10%
6	n.v.t.	8%	9%	9%
7	n.v.t.	10%	9%	10%
8	n.v.t.	15%	11%	13%
9	n.v.t.	18%	16%	17%
10	n.v.t.	17%	16%	16%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	6,8	6,4	6,6
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,64	2,74	2,70

Basis - Groep A

Q20211_5 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? Gebruik maken van nieuwe technologie

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	1%	2%	1%
2	n.v.t.	1%	2%	1%
3	n.v.t.	2%	2%	2%
4	n.v.t.	2%	4%	3%
5	n.v.t.	5%	5%	5%
6	n.v.t.	7%	10%	8%
7	n.v.t.	10%	10%	10%
8	n.v.t.	12%	13%	13%
9	n.v.t.	21%	18%	19%
10	n.v.t.	40%	34%	37%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	8,3	7,9	8,1
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,02	2,31	2,19

Basis - Groep A

Q20211_6 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? Gelijke kansen voor mensen

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	4%	6%	5%
2	n.v.t.	9%	12%	11%
3	n.v.t.	16%	14%	15%
4	n.v.t.	13%	16%	15%
5	n.v.t.	12%	12%	12%
6	n.v.t.	11%	11%	11%
7	n.v.t.	9%	9%	9%
8	n.v.t.	10%	8%	9%
9	n.v.t.	11%	7%	9%
10	n.v.t.	5%	5%	5%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	5,4	5,0	5,2
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,52	2,49	2,51

Basis - Groep A

Q20211_7 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

Rechtvaardigheid

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	7%	7%	7%
2	n.v.t.	17%	20%	19%
3	n.v.t.	17%	17%	17%
4	n.v.t.	15%	16%	16%
5	n.v.t.	11%	11%	11%
6	n.v.t.	11%	11%	11%
7	n.v.t.	9%	9%	9%
8	n.v.t.	6%	4%	5%
9	n.v.t.	3%	3%	3%
10	n.v.t.	2%	2%	2%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	4,4	4,3	4,3
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,27	2,27	2,27

Basis - Groep A

Q20211_8 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? Natuur, milieu en klimaat

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	4%	7%	6%
2	n.v.t.	9%	10%	10%
3	n.v.t.	9%	10%	10%
4	n.v.t.	14%	10%	12%
5	n.v.t.	11%	11%	11%
6	n.v.t.	12%	9%	10%
7	n.v.t.	11%	10%	11%
8	n.v.t.	11%	9%	10%
9	n.v.t.	10%	12%	11%
10	n.v.t.	8%	11%	9%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	5,7	5,7	5,7
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,60	2,83	2,72

Basis - Groep A

Q20211_9 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

Dierenwelzijn

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	5%	3%	4%
2	n.v.t.	8%	7%	7%
3	n.v.t.	8%	7%	8%
4	n.v.t.	7%	8%	8%
5	n.v.t.	12%	13%	13%
6	n.v.t.	11%	10%	10%
7	n.v.t.	11%	12%	12%
8	n.v.t.	13%	12%	12%
9	n.v.t.	12%	12%	12%
10	n.v.t.	13%	15%	14%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	6,2	6,4	6,3
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	2,71	2,63	2,67

Basis - Groep A

Q20211_10 Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven?

Gezondheid

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2576)
1	n.v.t.	58%	55%	57%
2	n.v.t.	15%	14%	14%
3	n.v.t.	9%	10%	9%
4	n.v.t.	6%	7%	6%
5	n.v.t.	4%	4%	4%
6	n.v.t.	3%	3%	3%
7	n.v.t.	2%	2%	2%
8	n.v.t.	1%	2%	2%
9	n.v.t.	1%	1%	1%
10	n.v.t.	1%	2%	2%
Totaal Ondervraagden	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Gemiddeldetoets	n.v.t.	2,2	2,4	2,3
Totaal Ongewogen	n.v.t.	n = 1231	n = 1345	n = 2576
Standaarddeviatie	n.v.t.	1,96	2,15	2,06

Q5_2 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Een thermostaat waarmee je in kunt stellen dat de verwarming automatisch aanslaat				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	47%	48%	51%	49%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	18%	18%	18%	18%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	10%	9%	10%	10%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	7%	8%	7%	7%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	14%	13%	11%	13%
Weet ik niet	3%	4%	4%	4%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_3 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Een zonneboiler				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	3%	3%	5%	4%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	20%	20%	19%	20%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	28%	28%	28%	28%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	19%	21%	20%	20%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	25%	22%	22%	23%
Weet ik niet	5%	7%	6%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_4 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Zonnepanelen op mijn huis				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	19%	27%	41%	30%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	26%	23%	17%	22%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	13%	11%	8%	10%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	14%	15%	12%	13%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	25%	21%	20%	22%
Weet ik niet	2%	3%	2%	2%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_5 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Een waterbesparende douchekop				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	53%	56%	60%	56%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	23%	22%	22%	22%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	7%	6%	6%	6%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	3%	4%	3%	3%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	7%	6%	5%	6%
Weet ik niet	6%	6%	4%	5%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_6 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Vloerisolatie (Isolatie niet ouder dan 15 jaar)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	34%	35%	39%	36%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	12%	16%	13%	14%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	15%	13%	13%	14%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	11%	13%	10%	11%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	19%	15%	17%	17%
Weet ik niet	8%	8%	7%	8%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_7 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Spouwmuurisolatie (Isolatie niet ouder dan 15 jaar)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	38%	41%	42%	40%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	11%	12%	11%	11%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	14%	10%	12%	12%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	8%	9%	11%	9%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	18%	16%	15%	16%
Weet ik niet	12%	12%	10%	11%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q5_8 Welke van de volgende maatregelen heb je thuis of zijn op jouw huishouden van toepassing? Dakisolatie (Isolatie niet ouder dan 15 jaar)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Heb ik wel	39%	41%	44%	41%
Heb ik niet maar zou wel kunnen	12%	12%	14%	13%
Heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis	12%	12%	9%	11%
Heb ik niet en kan ook niet in mijn huis	7%	8%	8%	7%
Heb ik niet en kan wel, maar ik heb hier geen invloed op (want huurhuis/appartement/gedeeld dak)	21%	18%	17%	18%
Weet ik niet	9%	11%	9%	10%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q6_1 In welke mate heb je de volgende maatregelen thuis genomen? Isolatieglas (hierbij gaat het om HR++-glas, niet om dubbel glas)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Overall in huis	40%	41%	42%	41%
In enkele ruimtes in huis	14%	17%	18%	17%
Nergens	26%	25%	25%	25%
Niet van toepassing/niet mogelijk	9%	5%	4%	6%
Weet ik niet	11%	12%	11%	11%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q6_2 In welke mate heb je de volgende maatregelen thuis genomen? LED-lampen				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Overall in huis	38%	47%	58%	48%
In enkele ruimtes in huis	47%	42%	34%	41%
Nergens	10%	7%	5%	7%
Niet van toepassing/niet mogelijk	2%	1%	1%	1%
Weet ik niet	3%	3%	2%	3%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q6_3 In welke mate heb je de volgende maatregelen thuis genomen? Tochtstrips				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Overall in huis	23%	23%	26%	24%
In enkele ruimtes in huis	38%	38%	39%	38%
Nergens	28%	29%	28%	28%
Niet van toepassing/niet mogelijk	7%	6%	4%	6%
Weet ik niet	5%	4%	3%	4%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

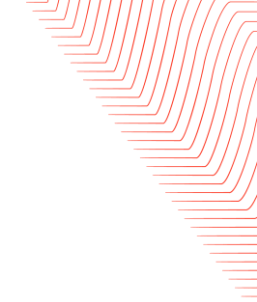
Q6_4 In welke mate heb je de volgende maatregelen thuis genomen? Radiatorfolie				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Overall in huis	8%	10%	19%	12%
In enkele ruimtes in huis	14%	16%	22%	17%
Nergens	61%	58%	45%	54%
Niet van toepassing/niet mogelijk	12%	11%	10%	11%
Weet ik niet	6%	5%	4%	5%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q6_5 In welke mate heb je de volgende maatregelen thuis genomen? Deurdrangers				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Overall in huis	4%	4%	5%	4%
In enkele ruimtes in huis	13%	13%	14%	13%
Nergens	70%	71%	71%	71%
Niet van toepassing/niet mogelijk	9%	7%	7%	8%
Weet ik niet	4%	4%	3%	4%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

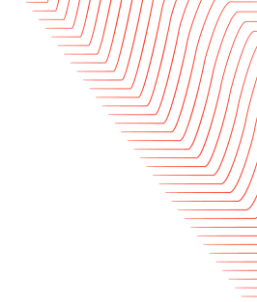

Q10_1 Zijn de volgende uitspraken op jou van toepassing? Ik scheid mijn afval (bijvoorbeeld glas, papier, plastic)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Doe ik wel	90%	90%	90%	90%
Doe ik niet	7%	6%	7%	7%
Niet mogelijk	2%	2%	2%	2%
Weet niet	1%	1%	1%	1%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q10_2 Zijn de volgende uitspraken op jou van toepassing? Ik neem deel aan een duurzame energietoepassing of -initiatief				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Doe ik wel	17%	15%	15%	16%
Doe ik niet	63%	64%	60%	62%
Niet mogelijk	10%	10%	9%	10%
Weet niet	10%	11%	16%	13%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

Q10_3 Zijn de volgende uitspraken op jou van toepassing? Ik rijd (weleens) een elektrische auto				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
Doe ik wel	5%	8%	12%	9%
Doe ik niet	74%	72%	69%	72%
Niet mogelijk	19%	19%	17%	18%
Weet niet	2%	1%	2%	1%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611

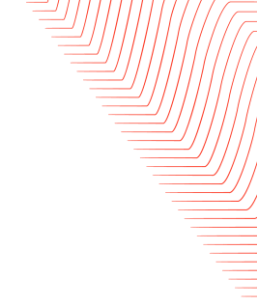

Basis - Rijdt (weleens) in een elektrische auto
Q10Extra Je hebt aangegeven dat je een elektrische auto rijdt. Is deze auto:

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 663)
Een deelauto (bijvoorbeeld van burens, vrienden, Mywheels, Greenwheels, Car2Go, Snappcar, etc.)	26%	8%	15%	15%
Een leaseauto	28%	29%	29%	29%
Een nieuwe auto (nieuw bij aanschaf)	20%	28%	24%	24%
Een tweedehands auto	20%	19%	22%	21%
Anders, namelijk:	7%	16%	10%	11%
Totaal Ondervraagden	n = 132	n = 205	n = 327	n = 663
Totaal Ongewogen	n = 109	n = 167	n = 293	n = 569

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
 Q12_3 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Een zonneboiler aanschaffen

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3036)
Zeker niet	21%	26%	21%	23%
Ik denk het niet	24%	24%	25%	25%
Ik denk het wel	29%	21%	23%	23%
Zeker wel	9%	7%	11%	9%
Weet niet / geen mening	18%	23%	19%	20%
Totaal Ondervraagden	n = 636	n = 1133	n = 1268	n = 3036
Gemiddeldetoets	2,3	2,1	2,3	2,2
Totaal Ongewogen	n = 677	n = 1140	n = 1279	n = 3096
Standaarddeviatie	0,97	0,97	1,01	0,99

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
Q12_4 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Zonnepanelen op mijn huis plaatsen

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2736)
Zeker niet	18%	26%	21%	22%
Ik denk het niet	16%	15%	14%	15%
Ik denk het wel	29%	25%	25%	27%
Zeker wel	21%	16%	24%	20%
Weet niet / geen mening	15%	18%	17%	17%
Totaal Ondervraagden	n = 1061	n = 893	n = 782	n = 2736
Gemiddeldetoets	2,6	2,4	2,6	2,5
Totaal Ongewogen	n = 1060	n = 870	n = 776	n = 2706
Standaarddeviatie	1,08	1,12	1,14	1,12

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
 Q12_6 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Vloerisolatie aanbrengen

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2294)
Zeker niet	16%	23%	17%	19%
Ik denk het niet	19%	17%	16%	17%
Ik denk het wel	28%	26%	28%	27%
Zeker wel	17%	13%	21%	17%
Weet niet / geen mening	21%	21%	18%	20%
Totaal Ondervraagden	n = 699	n = 793	n = 803	n = 2294
Gemiddeldetoets	2,6	2,4	2,6	2,5
Totaal Ongewogen	n = 696	n = 790	n = 797	n = 2283
Standaarddeviatie	1,03	1,07	1,08	1,07

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit Q12_7 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Spouwmuurisolatie aanbrengen				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2320)
Zeker niet	16%	20%	18%	18%
Ik denk het niet	14%	20%	16%	16%
Ik denk het wel	29%	24%	28%	27%
Zeker wel	18%	11%	19%	16%
Weet niet / geen mening	23%	26%	19%	23%
Totaal Ondervraagden	n = 856	n = 708	n = 756	n = 2320
Gemiddeldetoets	2,6	2,4	2,6	2,5
Totaal Ongewogen	n = 819	n = 673	n = 737	n = 2229
Standaarddeviatie	1,05	1,03	1,08	1,06

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2324)
Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit Q12_8 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Dakisolatie aanbrengen				
Zeker niet	16%	22%	16%	18%
Ik denk het niet	13%	15%	16%	15%
Ik denk het wel	27%	26%	30%	28%
Zeker wel	18%	11%	20%	16%
Weet niet / geen mening	26%	25%	19%	23%
Totaal Ondervraagden	n = 835	n = 737	n = 752	n = 2324
Gemiddeldetoets	2,6	2,4	2,7	2,6
Totaal Ongewogen	n = 822	n = 710	n = 734	n = 2266
Standaarddeviatie	1,06	1,06	1,05	1,07

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
 Q12_9 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Isolatieglas plaatsen (Hierbij gaat het om HR++-glas, niet om dubbel glas)

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 2212)
Zeker niet	12%	14%	11%	12%
Ik denk het niet	16%	15%	17%	16%
Ik denk het wel	31%	33%	30%	31%
Zeker wel	21%	14%	26%	20%
Weet niet / geen mening	19%	24%	17%	20%
Totaal Ondervraagden	n = 709	n = 734	n = 769	n = 2212
Gemiddeldetoets	2,8	2,6	2,9	2,7
Totaal Ongewogen	n = 684	n = 708	n = 752	n = 2144
Standaarddeviatie	1,00	0,99	1,00	1,00

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
 Q12_17 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? Mijn afval beter scheiden

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 386)
Zeker niet	16%	11%	14%	14%
Ik denk het niet	24%	27%	35%	29%
Ik denk het wel	31%	32%	20%	28%
Zeker wel	11%	14%	17%	14%
Weet niet / geen mening	19%	16%	13%	16%
Totaal Ondervraagden	n = 135	n = 117	n = 133	n = 386
Gemiddeldetoets	2,5	2,6	2,5	2,5
Totaal Ongewogen	n = 106	n = 95	n = 101	n = 302
Standaarddeviatie	0,95	0,92	0,99	0,96

Basis - Groep B. Voert dit gedrag niet volledig uit
 Q12_19 Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen? In een elektrische auto rijden

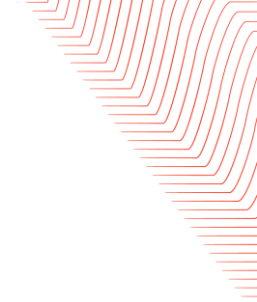
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3372)
Zeker niet	31%	29%	30%	30%
Ik denk het niet	21%	25%	21%	23%
Ik denk het wel	20%	21%	22%	21%
Zeker wel	12%	9%	11%	11%
Weet niet / geen mening	16%	16%	16%	16%
Totaal Ondervraagden	n = 1078	n = 1109	n = 1186	n = 3372
Gemiddeldetoets	2,1	2,1	2,2	2,2
Totaal Ongewogen	n = 1114	n = 1134	n = 1203	n = 3451
Standaarddeviatie	1,07	1,01	1,06	1,05

Basis - Groep A Q41_1 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik maak mij zorgen over de huidige toestand van het klimaat				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer mee oneens	4%	5%	7%	6%
Mee oneens	10%	10%	11%	10%
Niet mee eens, niet mee oneens	26%	24%	24%	25%
Mee eens	39%	38%	38%	38%
Zeer mee eens	17%	19%	18%	18%
Weet niet/geen mening	3%	3%	3%	3%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,6	3,6	3,5	3,6
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,03	1,08	1,13	1,08

Basis - Groep A

Q41_2 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik maak mij zorgen over de wereld die wij achterlaten aan toekomstige generaties als we de klimaatproblematiek niet aanpakken

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer mee oneens	5%	5%	7%	6%
Mee oneens	7%	10%	10%	9%
Niet mee eens, niet mee oneens	21%	22%	22%	22%
Mee eens	41%	36%	36%	37%
Zeer mee eens	21%	23%	21%	22%
Weet niet/geen mening	5%	4%	4%	4%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,7	3,6	3,6	3,6
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,05	1,12	1,16	1,12

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Basis - Groep A Q41_3 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik maak mij geen zorgen over de opwarming van de aarde				
Zeer mee oneens	20%	24%	25%	23%
Mee oneens	30%	28%	27%	28%
Niet mee eens, niet mee oneens	20%	21%	21%	21%
Mee eens	18%	16%	15%	17%
Zeer mee eens	8%	7%	8%	8%
Weet niet/geen mening	3%	3%	3%	3%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	2,6	2,5	2,5	2,6
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,23	1,24	1,26	1,25

Basis - Groep A

Q41_5 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik denk dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer mee oneens	4%	5%	6%	5%
Mee oneens	14%	13%	16%	14%
Niet mee eens, niet mee oneens	32%	33%	33%	33%
Mee eens	34%	33%	32%	33%
Zeer mee eens	6%	6%	6%	6%
Weet niet/geen mening	10%	11%	8%	10%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,3	3,2	3,2	3,2
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	0,95	0,96	1,01	0,98

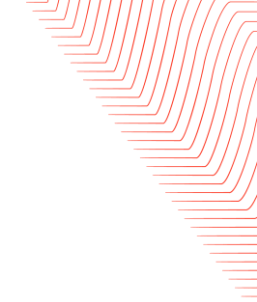
Basis - Groep A Q46_1 In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? De overheid				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Helemaal niet verantwoordelijk	2%	2%	1%	2%
Een beetje verantwoordelijk	23%	20%	19%	21%
Zeer verantwoordelijk	65%	66%	69%	67%
Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden voor het tegengaan van klimaatverandering	3%	4%	5%	4%
Weet niet / geen mening	6%	7%	6%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A Q46_2 In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? Grote bedrijven				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Helemaal niet verantwoordelijk	2%	2%	3%	2%
Een beetje verantwoordelijk	19%	18%	16%	17%
Zeer verantwoordelijk	71%	70%	72%	71%
Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden voor het tegengaan van klimaatverandering	3%	4%	3%	4%
Weet niet / geen mening	5%	7%	7%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A Q46_3 In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? Kleine en middelgrote bedrijven (het MKB)				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Helemaal niet verantwoordelijk	2%	4%	3%	3%
Een beetje verantwoordelijk	43%	42%	44%	43%
Zeer verantwoordelijk	45%	42%	42%	43%
Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden voor het tegengaan van klimaatverandering	2%	4%	4%	4%
Weet niet / geen mening	7%	8%	7%	7%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A Q46_4 In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? Burgers				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Helemaal niet verantwoordelijk	4%	4%	5%	4%
Een beetje verantwoordelijk	49%	49%	43%	47%
Zeer verantwoordelijk	38%	37%	41%	39%
Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden voor het tegengaan van klimaatverandering	4%	4%	5%	4%
Weet niet / geen mening	5%	7%	7%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A Q46_5 In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? Jijzelf				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Helemaal niet verantwoordelijk	5%	5%	5%	5%
Een beetje verantwoordelijk	50%	52%	46%	49%
Zeer verantwoordelijk	35%	31%	37%	35%
Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden voor het tegengaan van klimaatverandering	5%	4%	5%	5%
Weet niet / geen mening	5%	7%	6%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

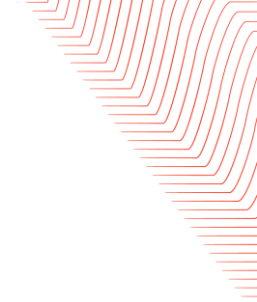
Basis - Groep A

Q43 Los van het huidige beleid, in hoeverre vind je het positief of negatief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan?

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer negatief	5%	5%	5%	5%
Negatief	11%	9%	9%	9%
Niet positief, niet negatief	25%	28%	27%	27%
Positief	36%	33%	33%	34%
Zeer positief	17%	17%	19%	18%
Weet niet/geen mening	7%	8%	7%	7%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,5	3,5	3,6	3,5
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,09	1,05	1,09	1,08

Basis - Groep A				
Q47 Denk je dat maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan vooral iets kosten of vooral iets opleveren voor Nederland?				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Het zorgt vooral voor kosten	18%	17%	16%	17%
Het kost meer dan het oplevert	24%	23%	24%	24%
De kosten wegen op tegen wat het oplevert	26%	25%	24%	25%
Het levert meer op dan het kost	11%	14%	14%	13%
Het levert vooral iets op	6%	6%	10%	7%
Weet niet/geen mening	15%	16%	13%	14%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	2,6	2,6	2,7	2,7
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,17	1,17	1,24	1,20

Q44 Hoe denk jij dat Nederland het binnen Europa doet op het gebied van het terugdringen van CO2-uitstoot? Nederland is				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 4953)
Koploper	8%	6%	10%	8%
Voorloper	17%	11%	18%	16%
Middenmoot	37%	40%	34%	36%
Achterblijver	18%	23%	18%	19%
Hekensluiter	3%	2%	2%	2%
Weet niet/geen mening	17%	18%	18%	18%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Gemiddeldetoets	2,9	3,1	2,8	2,9
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Standaarddeviatie	0,98	0,90	1,00	0,97

Q45 Als je kijkt naar het totale energieverbruik in Nederland, hoeveel procent daarvan denk je dat van duurzame energie afkomstig is?				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 4953)
Gegeven antwoorden	59%	54%	57%	57%
Ik kan geen schatting geven	41%	46%	43%	43%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Gemiddeldetoets	26,2	26,2	31,8	29,2
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Standaarddeviatie	18,54	18,08	18,71	18,73

Q52 In hoeverre voel jij je gemotiveerd om, binnen jouw mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan?				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 7611)
In zeer kleine mate of helemaal niet	7%	8%	7%	7%
In kleine mate	15%	15%	15%	15%
Niet in grote / niet in kleine mate	36%	36%	33%	35%
In grote mate	28%	28%	29%	29%
In zeer grote mate	6%	6%	9%	7%
Weet niet / geen mening	8%	7%	7%	8%
Totaal Ondervraagden	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Gemiddeldetoets	3,1	3,1	3,2	3,1
Totaal Ongewogen	n = 2478	n = 2452	n = 2681	n = 7611
Standaarddeviatie	1,01	1,03	1,06	1,04

Basis - Groep A

Q50_1 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik voel me mede verantwoordelijk voor de uitstoot van CO2

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer mee oneens	7%	9%	9%	9%
Mee oneens	15%	16%	15%	15%
Niet mee eens, niet mee oneens	32%	28%	30%	30%
Mee eens	35%	35%	34%	34%
Zeer mee eens	6%	6%	6%	6%
Weet niet / geen mening	6%	6%	5%	6%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,2	3,1	3,1	3,1
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	1,03	1,08	1,08	1,06

Basis - Groep A

Q50_2 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Duurzaamheid speelt een belangrijke rol in de keuzes die ik maak

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Zeer mee oneens	4%	6%	6%	5%
Mee oneens	11%	12%	12%	12%
Niet mee eens, niet mee oneens	40%	37%	36%	37%
Mee eens	32%	33%	34%	33%
Zeer mee eens	7%	7%	7%	7%
Weet niet / geen mening	6%	5%	5%	5%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Gemiddeldetoets	3,3	3,2	3,2	3,3
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Standaarddeviatie	0,92	0,98	0,99	0,96

Q51_1 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik kan zeker een bijdrage leveren aan een meer duurzame samenleving				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 4953)
Zeer mee oneens	2%	3%	3%	3%
Mee oneens	5%	3%	5%	5%
Niet mee eens, niet mee oneens	25%	22%	23%	23%
Mee eens	51%	53%	52%	52%
Zeer mee eens	10%	10%	10%	10%
Weet niet / geen mening	6%	9%	8%	8%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Gemiddeldetoets	3,7	3,7	3,6	3,7
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Standaarddeviatie	0,83	0,83	0,87	0,85

Q51_2 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Door de keuzes die ik maak in mijn energiegebruik, kan ik helpen om klimaatverandering tegen te gaan				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 4953)
Zeer mee oneens	5%	4%	6%	5%
Mee oneens	6%	6%	7%	6%
Niet mee eens, niet mee oneens	29%	23%	23%	25%
Mee eens	46%	50%	49%	49%
Zeer mee eens	8%	8%	8%	8%
Weet niet / geen mening	7%	9%	7%	7%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Gemiddeldetoets	3,5	3,6	3,5	3,5
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Standaarddeviatie	0,91	0,92	0,97	0,94

Q51_3 Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? Ik heb geen idee wat ik kan doen om klimaatverandering tegen te gaan				
	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 4953)
Zeer mee oneens	8%	9%	13%	11%
Mee oneens	39%	39%	40%	39%
Niet mee eens, niet mee oneens	31%	28%	28%	29%
Mee eens	10%	11%	10%	10%
Zeer mee eens	4%	3%	3%	3%
Weet niet / geen mening	7%	9%	7%	8%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Gemiddeldetoets	2,6	2,6	2,5	2,5
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 2681	n = 4953
Standaarddeviatie	0,96	0,94	0,95	0,95

Basis - Groep A

Q64_1 In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? Mensen in mijn buurt/wijk

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Niemand	6%	6%	4%	5%
Bijna niemand	12%	10%	10%	11%
Sommigen	41%	41%	41%	41%
Bijna iedereen	5%	4%	7%	6%
Iedereen	1%	2%	2%	2%
Niet van toepassing	4%	7%	3%	5%
Weet niet/geen mening	31%	30%	32%	31%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A

Q64_2 In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? Mijn vrienden

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Niemand	7%	7%	4%	6%
Bijna niemand	14%	13%	10%	12%
Sommigen	40%	41%	44%	42%
Bijna iedereen	8%	8%	12%	9%
Iedereen	2%	2%	2%	2%
Niet van toepassing	6%	8%	5%	6%
Weet niet/geen mening	23%	22%	23%	23%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A

Q64_3 In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? Mijn familie

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Niemand	9%	8%	5%	7%
Bijna niemand	14%	14%	11%	13%
Sommigen	40%	37%	43%	40%
Bijna iedereen	7%	10%	13%	11%
Iedereen	2%	2%	3%	2%
Niet van toepassing	7%	7%	4%	6%
Weet niet/geen mening	21%	22%	21%	21%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A

Q64_4 In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? Mijn collega's

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Niemand	6%	5%	3%	4%
Bijna niemand	10%	9%	8%	9%
Sommigen	31%	29%	31%	30%
Bijna iedereen	3%	4%	7%	5%
Iedereen	2%	1%	2%	2%
Niet van toepassing	25%	29%	27%	27%
Weet niet/geen mening	23%	23%	22%	23%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Basis - Groep A

Q64_5 In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? Mijn werkgever (leidinggevenden)

	Meting 2019	Meting 2021	Meting 2023	Allen (n = 3617)
Niemand	7%	6%	4%	5%
Bijna niemand	9%	9%	7%	8%
Sommigen	23%	21%	25%	23%
Bijna iedereen	6%	8%	10%	8%
Iedereen	2%	2%	1%	2%
Niet van toepassing	29%	31%	30%	30%
Weet niet/geen mening	24%	24%	22%	24%
Totaal Ondervraagden	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617
Totaal Ongewogen	n = 1041	n = 1231	n = 1345	n = 3617

Bijlage – Digitaal toegankelijke tabellen

Bijlage | Tabellen voor urgentie verandering

Op welke van onderstaande gebieden vind je dat er het meest dringend veranderingen moeten komen in Nederland (max. 3 antwoorden mogelijk)? (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Gezondheids- en ouderenzorg	44%
Wonen	42%
Immigratie en integratie	34%
Hoe mensen met elkaar omgaan en normen en waarden	26%
Criminaliteit en veiligheid	25%
Energie en klimaat	25%
Inkomen, economie en werkgelegenheid	22%
Sociale zekerheid	18%
Natuur en milieu	15%
Politiek en bestuur	14%
Onderwijs en wetenschap	10%
Mobiliteit, verkeer en vervoer	5%
Internationale samenwerking, buitenlandbeleid en defensie	3%
Weet niet/geen mening	2%

Bijlage | Tabellen voor stellingen bij klimaatbewustzijn

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? (Basis - Groep A, n=1.345)	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet/geen mening
Ik maak mij zorgen over klimaatverandering	7%	11%	21%	40%	19%	2%
Ik maak mij zorgen over de wereld die wij achterlaten aan toekomstige generaties als we de klimaatproblematiek niet aanpakken	7%	10%	22%	36%	21%	4%
Ik maak mij zorgen over de huidige toestand van het klimaat	7%	11%	24%	38%	18%	3%
Ik denk dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering	6%	16%	33%	32%	6%	8%
Ik denk dat we nog op tijd zijn om onze manier van leven aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering	7%	14%	33%	33%	6%	9%
Ik maak mij geen zorgen over de opwarming van de aarde	25%	27%	21%	15%	8%	3%

Bijlage | Tabellen voor gevolgen opwarming aarde in Nederland

Met welke gevolgen denk je dat we in Nederland te maken krijgen als de aarde verder opwarmt? (Meerdere antwoorden mogelijk) (Basis - Groep B, n=1.336)	Meting 2023
Watertekort (in de zomer)	41%
Meer wateroverlast	41%
Meer hitte in de steden	41%
Meer overstromingen	34%
Meer natuurbranden	33%
Meer stroom nodig om te koelen	24%
Slechtere waterkwaliteit	20%
Lagere landbouwopbrengsten	19%
Meer huidkanker (door meer zon)	19%
Minder biodiversiteit	19%
Meer 'allergiedagen' door luchtvervuiling	16%
Meer migratie door klimaatvluchtelingen	15%
Al deze gevolgen	24%
Geen van deze gevolgen	6%
Weet niet/geen mening	7%

Bijlage | Tabellen voor verantwoordelijkheid tegengaan klimaatverandering

In hoeverre vind je dat de volgende partijen in Nederland verantwoordelijk zijn voor het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering? (Basis - Groep A, n=1.345)	Helemaal niet verantwoordelijk	Een beetje verantwoordelijk	Zeer verantwoordelijk	Niet van toepassing: ik vind dat er geen maatregelen genomen hoeven worden	Weet niet / geen mening
Grote bedrijven	3%	16%	72%	3%	7%
De overheid	1%	19%	69%	5%	6%
Kleine en middelgrote bedrijven	3%	44%	42%	4%	7%
Burgers	5%	43%	41%	5%	7%
Jijzelf	5%	46%	37%	5%	6%

Bijlage | Tabellen voor inzet tegengaan klimaatverandering

In hoeverre vind jij dat de volgende partijen in Nederland zich daadwerkelijk inzetten om klimaatverandering tegen te gaan? (Basis - Groep A, n=1.345)	Zet(ten) zich helemaal niet in	Zet(ten) zich een beetje in	Zet(ten) zich in sterke mate in	Weet niet / geen mening
Jijzelf	7%	61%	23%	8%
De overheid	12%	61%	15%	12%
Burgers	6%	72%	10%	13%
Kleine en middelgrote bedrijven	11%	63%	7%	19%
Grote bedrijven	27%	52%	6%	16%

Bijlage | Tabellen voor houding t.a.v. overheidsbeleid om klimaatverandering tegen te gaan

Los van het huidige beleid, in hoeverre vind je het positief of negatief dat de overheid maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan? (Basis - Groep A, n=1.345)	Zeer negatief	Negatief	Niet positief, niet negatief	Positief	Zeer positief	Weet niet/geen mening
Meting 2023	5%	9%	27%	33%	19%	7%

Bijlage | Tabellen voor kosten/baten maatregelen tegen klimaatverandering

Denk je dat maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan vooral iets kosten of vooral iets opleveren voor Nederland? (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Het zorgt vooral voor kosten	16%
Het kost meer dan het oplevert	24%
De kosten wegen op tegen wat het oplevert	24%
Het levert meer op dan het kost	14%
Het levert vooral iets op	10%
Weet niet/geen mening	13%

Bijlage | Tabellen voor oplevering maatregelen tegen klimaatverandering

Je geeft aan dat je denkt dat maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan Nederland (ook) iets opleveren. Waar denk je aan? (Meerdere antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, denkt dat maatregelen iets opleveren, n=642)	Meting 2023
Het vermindert milieuvervuiling	69%
Het verbetert de luchtkwaliteit	68%
Het beperkt schade, bijvoorbeeld als gevolg van extreme droogte of wateroverlast	66%
Het verbetert de biodiversiteit	53%
Het biedt Nederland economische kansen, zoals meer banen	36%
Anders, namelijk:	3%
Weet niet/geen mening	5%

Bijlage | Tabellen voor positie Nederland binnen Europa op gebied van terugdringen CO2-uitstoot

Hoe denk jij dat Nederland het binnen Europa doet op het gebied van het terugdringen van CO2-uitstoot? Nederland is (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
Koploper	10%
Voorloper	18%
Middenmoot	34%
Achterblijver	18%
Hekkenluiter	2%
Weet niet/geen mening	18%

Bijlage | Tabellen voor meer of minder overheidsmaatregelen tegen klimaatverandering

In hoeverre vind je dat de overheid meer of minder maatregelen moet gaan nemen om klimaatverandering tegen te gaan? (Basis - Groep B, n=1.336)	Meting 2023
Veel minder dan nu	10%
Een beetje minder dan nu	10%
Evenveel als nu (het is nu precies goed)	18%
Een beetje meer dan nu	23%
Veel meer dan nu	28%
Weet niet/geen mening	12%

Bijlage | Tabellen voor de kennis van het (mogelijke) klimaatbeleid

In hoeverre ben je op de hoogte van de volgende (mogelijke) maatregelen in het klimaatbeleid van de overheid? (Basis- Groep B, n=1.336)	Nooit van gehoord	Weleens van gehoord	Enigszins van op de hoogte	Goed van op de hoogte
Mogelijk worden er 2 nieuwe kerncentrales gebouwd in Nederland	19%	36%	30%	15%
Kerncentrale Borssele zou in 2033 gesloten worden, maar mogelijk wordt de bedrijfsduur verlengd	24%	37%	29%	10%
Er worden groene waterstoffabrieken gebouwd in Nederland	45%	30%	19%	7%
Er worden (forse) investeringen gedaan in een nationaal transportnetwerk voor waterstof	42%	32%	20%	6%
Nederland gaat groene waterstof importeren uit het buitenland	55%	24%	16%	4%

Bijlage | Tabellen voor rechtvaardige manieren om burgers en bedrijven bij te laten dragen aan klimaatmaatregelen

Wat vind je de meest rechtvaardige manier(en) om burgers en bedrijven een bijdrage te vragen aan het tegengaan van klimaatverandering in Nederland? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk) (Basis - Groep B, n=1.345)	Meting 2023
De vervuiler betaalt	58%
De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten	35%
De verduurzamer belonen	33%
Kwetsbaren ontzien	28%
Wie profiteert, betaalt ook meer	15%
Eigen verantwoordelijkheid	11%
Maximale opbrengst	10%
Bestaande rechten respecteren	8%
Gelijke monniken, gelijke kappen	8%
Geen van deze	4%
Weet niet / geen mening	9%

Bijlage | Tabellen voor huidige klimaatbeleid overheid

Welke van de uitgangspunten denk jij dat het meest centraal staan in het klimaatbeleid van de overheid? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
De vervuiler betaalt	35%
De verduurzamer belonen	22%
De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten	21%
Kwetsbaren ontzien	21%
Bestaande rechten respecteren	17%
Eigen verantwoordelijkheid	17%
Maximale opbrengst	15%
Wie profiteert, betaalt ook meer	14%
Gelijke monniken, gelijke kappen	11%
Geen van deze	4%
Weet niet / geen mening	20%

Bijlage | Tabellen voor opties overheid om klimaatverandering tegen te gaan

Wat vind je dat de overheid moet doen om klimaatverandering zoveel mogelijk tegen te gaan? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Klimaatvriendelijk gedrag financieel aantrekkelijker maken	47%
Vervuilend gedrag financieel minder aantrekkelijk maken	44%
Vervuilend gedrag onmogelijk maken of verbieden	36%
Het makkelijker maken om klimaatvriendelijk gedrag uit te voeren	36%
Mensen en bedrijven stimuleren vervuilend gedrag te compenseren	25%
Mensen en bedrijven motiveren en informeren via voorlichtingscampagnes	16%
De overheid hoeft van mij niets te doen	5%
Anders, namelijk:	1%
Weet niet / geen mening	11%

Bijlage | Tabellen voor belang aspecten bij keuzes in het leven

Wil je een rangorde maken van 1 tot en met 10 van hoe belangrijk de volgende aspecten over het algemeen zijn voor jouw keuzes in het leven? (Basis - Groep A, n=1.345)	1 (meest belangrijk)	2	3	4	5	6	7	8	9	10 (minst belangrijk)
Gezondheid	55%	14%	10%	7%	4%	3%	2%	2%	1%	2%
Rechtvaardigheid	7%	20%	17%	16%	11%	11%	9%	4%	3%	2%
Genieten en plezier maken	9%	17%	13%	10%	9%	10%	10%	9%	7%	6%
Gelijke kansen voor mensen	6%	12%	14%	16%	12%	11%	9%	8%	7%	5%
Natuur, milieu en klimaat	7%	10%	10%	10%	11%	9%	10%	9%	12%	11%
Welvaart	4%	6%	11%	8%	12%	9%	9%	11%	16%	16%
Kosten besparen	5%	6%	7%	11%	10%	13%	14%	14%	12%	8%
Gemak en comfort	3%	7%	8%	10%	13%	14%	14%	18%	11%	3%
Dierenwelzijn	3%	7%	7%	8%	13%	10%	12%	12%	12%	15%
Nieuwe technologie	2%	2%	2%	4%	5%	10%	10%	13%	18%	34%

Bijlage | Tabellen voor motivatie klimaatvriendelijke keuzes

In hoeverre voel jij je gemotiveerd om, binnen jouw mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan? (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
In zeer kleine mate of helemaal niet	7%
In kleine mate	15%
Niet in grote / niet in kleine mate	33%
In grote mate	29%
In zeer grote mate	9%
Weet niet / geen mening	7%

Bijlage | Tabellen voor eigen verantwoordelijkheid duurzame keuzes

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? (Basis - allen groep A, n=1.345)	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet / geen mening
Duurzaamheid speelt een belangrijke rol in de keuzes die ik maak	6%	12%	36%	34%	7%	5%
Ik voel me mede verantwoordelijk voor de uitstoot van CO2	9%	15%	30%	34%	6%	5%

Bijlage | Tabellen voor eigeneffectiviteit

Kun je per stelling aangeven in hoeverre je het er mee eens of oneens bent? (Basis - allen, n=2.681)	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet / geen mening
Ik kan zeker een bijdrage leveren aan een meer duurzame samenleving	3%	5%	23%	52%	10%	8%
Door de keuzes die ik maak in mijn energiegebruik, kan ik helpen om klimaatverandering tegen te gaan	6%	7%	23%	49%	8%	7%
Ik voel me voldoende in staat om klimaatvriendelijke keuzes te maken	3%	8%	26%	48%	7%	7%
Ik heb geen idee wat ik kan doen om klimaatverandering tegen te gaan	13%	40%	28%	10%	3%	7%

Bijlage | Tabellen voor eigen bijdragen door middel van duurzamere keuzes

In hoeverre denk jij dat je door andere keuzes te maken dan je nu doet op de volgende gebieden kunt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering? (Basis - allen, n=1.345)	(Vrijwel) niet	Weinig	Niet veel, niet weinig	Veel	Heel veel	Weet niet / geen mening
Kopen van spullen	6%	13%	31%	34%	9%	6%
Reizen	11%	16%	24%	29%	14%	6%
Eten	9%	14%	34%	32%	5%	6%
Je woning	10%	18%	32%	27%	5%	8%

Bijlage | Tabellen voor op welke niveaus Nederlanders betrokken willen zijn bij energieprojecten

Op welk(e) niveau(s) zou jij (misschien) betrokken willen zijn bij de keuzes op het gebied van energieprojecten? (Meerdere antwoorden mogelijk) (Basis - Groep B, n=1.336)	Meting 2023
Keuzes voor mijn directe woonomgeving (mijn eigen buurt)	35%
Keuzes voor mijn woonregio (mijn gemeente en omliggende gemeenten)	22%
Keuzes voor Nederland (landelijk beleid)	18%
Op geen enkel niveau	30%
Ander niveau, namelijk:	1%
Weet niet/geen mening	21%

Bijlage | Tabellen voor sociale norm

In hoeverre maken de volgende personen in jouw omgeving keuzes die beter zijn voor het klimaat, bijvoorbeeld als ze hun huis verbouwen, producten kopen of reizen maken? (Basis - allen groep A, n=1.345)	Niemand	Bijna niemand	Sommigen	Bijna iedereen	Iedereen	Niet van toepassing	Weet niet/geen mening
Mijn familie	5%	11%	43%	13%	3%	4%	21%
Mijn vrienden	4%	10%	44%	12%	2%	5%	23%
Mijn werkgever (leidinggevenden)	4%	7%	25%	10%	1%	30%	22%
Mensen in mijn buurt/wijk	4%	10%	41%	7%	2%	3%	32%
Mijn collega's	3%	8%	31%	7%	2%	27%	22%

Bijlage | Tabellen voor klimaatvriendelijke gedragingen (1/2)

% dat klimaatopties (deels) doet of in bezit heeft (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
Heeft LED-lampen	92%
Scheidt afval	90%
Eet niet dagelijks vlees	76%
Laat weleens spullen repareren	76%
Koopt weleens tweedehands spullen	71%
Maakt niet regelmatig werkreis met fossiele brandstof	68%
Apparaten kopen met duurzaamste energielabel/refurbished	65%
Heeft tochtstrips	65%
Heeft waterbesparende douchekop	60%
Heeft isolatieglas	59%
Gebruikt niet dagelijks zuivel	57%
Heeft klokthermostaat	51%
Maakt minder vaak een vliegreis	45%
Heeft dakisolatie	44%
Heeft spouwmuurisolatie	42%

Bijlage | Tabellen voor klimaatvriendelijke gedragingen (2/2)

(vervolg) % dat klimaatopties (deels) doet of in bezit heeft (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
Heeft zonnepanelen	41%
Heeft radiatorfolie	40%
Heeft vloerisolatie	39%
Heeft deurdrangers	19%
Neemt deel aan energiecoöperatie of -initiatief	15%
Rijdt weleens een elektrische auto	12%
Heeft een volledig elektrische warmtepomp	7%
Heeft een hybride warmtepomp	5%
Heeft zonneboiler	5%
Geen van deze	0%

Bijlage | Tabellen voor potentie klimaatvriendelijke gedragingen (1/2)

% dat optie (meer) zou kunnen uitvoeren (potentie) (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
Minder vaak zuivel gebruiken	93%
Minder vaak vlees eten	92%
Deurdrangers	88%
Deelnemen aan energiecoöperatie of -initiatief	76%
Elektrische auto rijden	71%
Radiatorfolie	71%
Tochtstrips	70%
Hybride warmtepomp	54%
Isolatieglas	54%
Zonneboiler	53%
Volledig elektrische warmtepomp	52%
Minder vaak een vliegticket maken	42%
LED-lampen	41%
Vloerisolatie	34%
Apparaten kopen met duurzaamste energielabel/refurbished	33%

Bijlage | Tabellen voor potentie klimaatvriendelijke gedragingen (2/2)

% dat optie (meer) zou kunnen uitvoeren (potentie) (Basis - allen, n=2.681)	Meting 2023
Spouwmuurisolatie	32%
Dakisolatie	32%
Voor geen werkreis op fossiele brandstof	32%
Waterbesparende douchekop	32%
Klokthermostaat	31%
Kopen van tweedehands spullen	28%
Zonnepanelen	27%
Laten repareren van spullen	22%
Afval scheiden	8%
Geen van deze	0%

Bijlage | Tabellen voor wens duurzame gedragingen

Stel, het kan, in hoeverre zou je het volgende dan graag willen?	Zeker niet	Ik denk het niet	Ik denk het wel	Zeker wel	Weet niet / geen mening
Isolatieglas plaatsen (n=769)	11%	17%	30%	26%	17%
Dakisolatie aanbrengen (n=752)	16%	16%	30%	20%	19%
Zonnepanelen op mijn huis plaatsen (n=782)	21%	14%	25%	24%	17%
Vloerisolatie aanbrengen (n=803)	17%	16%	28%	21%	18%
Spouwmuurisolatie aanbrengen (n=756)	18%	16%	28%	19%	19%
Minder vaak vlees eten (n=1.232)	21%	28%	27%	17%	7%
Vaker apparaten kopen met duurzaamste energielabel/refurbished (n=448)	14%	25%	35%	6%	20%
Een hybride warmtepomp (n=1.258)	20%	19%	27%	14%	19%
Mijn afval beter scheiden (n=133)	14%	35%	20%	17%	13%
Een volledig elektrische warmtepomp (n=1.241)	22%	20%	25%	12%	21%
Een zonneboiler aanschaffen (n=1.268)	21%	25%	23%	11%	19%
In een elektrische auto rijden (n=1.186)	30%	21%	22%	11%	16%
Vaker spullen laten repareren (n=325)	13%	32%	27%	5%	22%
Minder vaak een vliegticket maken (n=707)	23%	21%	14%	16%	25%
Voor werkverkeer vaker vervoermiddel op benzine/diesel/lpg laten staan (n=436)	37%	26%	19%	10%	9%

Bijlage | Tabellen voor interesse informatie klimaatvriendelijke maatregelen

In welke informatie over klimaatvriendelijke maatregelen ben je geïnteresseerd? (Meerdere antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Inzicht in de kosten van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven	27%
Tips en adviezen over hoe je duurzamer kunt leven	26%
Persoonlijk advies op maat over wat kan in mijn situatie en wat het mij oplevert	25%
Informatie over subsidiemogelijkheden	25%
Handige stap-voor-stap informatie over hoe je een maatregel voor duurzamer leven praktisch aanpakt	22%
Inzicht in de voor- en nadelen van maatregelen die je kunt nemen om duurzamer te leven	21%
Informatie over financieringsmogelijkheden om duurzamer te leven	15%
Informatie over partijen die mij kunnen helpen bij het nemen van maatregelen	14%
Geen van deze	23%
Anders, namelijk:	1%
Weet niet / geen mening	13%

Bijlage | Tabellen voor afzender van informatie klimaatvriendelijke maatregelen

Van wie zou je het liefst informatie ontvangen over het nemen van klimaatvriendelijke maatregelen? (maximaal 3 antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Mijn gemeente	39%
Rijksoverheid	35%
Voorlichtings- of belangenorganisaties	30%
Onafhankelijk adviseurs/experts	25%
Bedrijven	14%
Mijn provincie	9%
Mensen werkzaam in de media	6%
Mijn eigen Vereniging van Eigenaren (VvE)	6%
Kennisinstellingen	0%
Opiniemakers	0%
Geen van deze	15%
Anders, namelijk:	1%
Weet niet / geen mening	11%

Bijlage | Tabellen voor kanaal voor informatie klimaatvriendelijke maatregelen

Op welke manieren zou je het liefst informatie ontvangen over het nemen van klimaatvriendelijke maatregelen? (Maximaal 3 antwoorden mogelijk) (Basis - Groep A, n=1.345)	Meting 2023
Via websites	31%
Via televisieprogramma's	22%
Via nieuwsbrieven	21%
Via persoonlijke adviesgesprekken	19%
Via brochures/flyers	16%
Via berichten in de krant	14%
Via sociale media	13%
Via informatiebijeenkomsten of webinars	9%
Via radioprogramma's	5%
Via podcasts	4%
Via tijdschriften	4%
Geen van deze	15%
Anders, namelijk:	1%
Weet niet / geen mening	11%

Bijlage – Onderzoekstechnische informatie

Bijlage: berekening frequentie gedrag

Berekening frequentie

In dit onderzoek zijn 24 klimaatvriendelijke gedragingen voorgelegd. De lijst met gedragingen is (zeer) uiteenlopend en onderling niet altijd goed te vergelijken doordat vragen anders zijn gesteld, sommige gedragingen *gedeeltelijk* (kunnen) worden uitgevoerd en sommige gedragingen afhankelijk zijn van de persoonlijke situatie (wanneer iemand geen dak heeft is het plaatsen van zonnepanelen op het dak niet mogelijk). Om gedragingen toch te kunnen vergelijken is een algemene schaal gemaakt die frequentie heet. Hierbij is gekozen om frequentie te definiëren als bezit (heb ik wel) of gedrag (voer ik uit). Hieronder staat beschreven wanneer een specifieke gedraging is meegeteld in de frequentie:

- ‘Heb ik wel’ voor de opties **volledig elektrische warmtepomp, hybride warmtepomp, klokthermostaat, zonneboiler, zonnepanelen op hun huis, waterbesparende douchekop, vloerisolatie, spouwmuurisolatie of dakisolatie.**
- ‘Heb ik overal in huis’ of ‘heb ik in enkele ruimtes in huis’ voor de opties **isolatieglas, LED-lampen, tochtstrips, radiatorfolie of deurdrangers.**
- Minder dan 7 dagen per week **vlees** of **zuivel** gebruiken.
- Wanneer deelnemers **niet** aangaven regelmatig een **werkreis met fossiele brandstof** te maken.

- “Doe ik wel” bij de volgende gedragingen: **afval scheiden, deelnemen in een duurzame energie-coöperatie, wel eens in een elektrische auto rijden, wel eens tweedehands spullen kopen, wel eens spullen laten repareren, wel eens apparaten kopen met het meest duurzame energielabel of refurbished en minder vaak een vliegticket maken dan men gewend is.**

Klik [hier](#) om terug te gaan naar de hoofdresultaten.

Bijlage: berekening potentie gedrag

Berekening potentie

Potentie is in dit onderzoek gedefinieerd als gedrag dat nog niet is uitgevoerd of nog niet volledig is uitgevoerd. Hierbij is rekening gehouden of deelnemers het gedrag kunnen uitvoeren (bijv. of men een dak heeft om zonnepanelen te plaatsen of dat men een rijbewijs heeft om een elektrische auto te rijden). Hieronder staat beschreven wanneer een specifieke gedraging is meegeteld in potentie.

- Voor de opties **volledige elektrische warmtepomp en hybride warmtepomp, klokthermostaat, zonneboiler, zonnepanelen op hun huis, waterbesparende douchekop, vloerisolatie, spouwmuurisolatie en dakisolatie** zijn deelnemers meegeteld in de potentieberekening als zij één van de volgende antwoordmogelijkheden hebben aangegeven: 'heb ik niet maar zou wel kunnen', 'heb ik niet en ik weet niet of het kan in mijn huis' of 'weet ik niet'.
- Voor de opties **isolatieglas, LED-lampen, tochtstrips, radiatorfolie en deurdrangers** zijn deelnemers meegeteld in de potentieberekening als zij één van de volgende antwoordmogelijkheden hebben aangegeven: 'in enkele ruimtes in huis', 'nergens' of 'weet ik niet'.
- Voor de opties **minder vlees** en **minder zuivel** gebruiken zijn deelnemers meegeteld in de potentieberekening als zij aangaven dat zij wel eens (minstens 1 dag per week) vlees eten of zuivel gebruiken.

- Voor de optie **werkreis zonder fossiele brandstof** zijn deelnemers meegeteld in de potentieberekening als zij regelmatig een eigen vervoermiddel op benzine, diesel of lpg gebruiken voor de hele route naar werk of het grootste deel.
- Deelnemers zijn meegeteld in de potentieberekening als zij voor de opties **afval scheiden, deelnemen in duurzame energie-coöperatie, wel eens in een elektrische auto rijden, wel eens tweedehands spullen kopen, wel eens spullen laten repareren, weleens apparaten kopen met het meest duurzame energielabel of refurbished** en **minder vaak een vliegticket maken** één van de volgende antwoordmogelijkheden hebben aangegeven: 'doe ik niet' of 'weet niet'.

Klik [hier](#) om terug te gaan naar de hoofdresultaten.

Auteursrecht

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage - anders dan integrale publicatie - is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International bv

Beeldmateriaal

Motivaction heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Motivaction.

Pers- en publicatiebeleid

Het vermelden van de naam van Motivaction in persberichten en/of andere publicaties over door Motivaction uitgevoerd onderzoek is gebonden aan een aantal voorwaarden, zoals vastgelegd in ons [Pers- en publicatiebeleid](#).

meer zien
meer weten
meer betekenen

motivaction
insights and strategy

Motivaction International bv

Marnixkade 109F
1015ZL Amsterdam

Postbus 15262
1001MG Amsterdam

020 589 83 83

info@motivaction.nl
www.motivaction.nl